TRIARII

Strategie, Innovatie, Implementatie

NEDERLANDSE
DEFENSIE- EN VEILIGHEIDSGERELATEERDE INDUSTRIE
2016

Den Haag, 22 maart 2016
Eindrapport

TRIARII BV – MAURITSKADE 33 – 2514 HD DEN HAAG – TELEFOON 070 3283574 – FAX 070 3284301 – INFO@TRIARII.NL

Inhoud

Foto's voorpagina: www.defensie.nl

1 MANAGEMENT SAMENVATTING

Dit rapport presenteert de resultaten van het onderzoek naar de positie van de Nederlandse Defensie en Veiligheidsgerelateerde Industrie (in dit rapport verder aangeduid met NL-DVI). Het Ministerie van Economische Zaken, in het bijzonder het Commissariaat Militaire Productie (CMP), laat dit onderzoek periodiek uitvoeren. In 2002, 2006 en 2012 heeft een vergelijkbaar onderzoek plaatsgevonden. De onderzoeken uit 2002 en 2006 betreffen de defensie industrie, in het onderzoek uit 2012 en huidig onderzoek zijn tevens bedrijven uit de veiligheidsgerelateerde industrie meegenomen.

De doelstellingen van dit onderzoek zijn inzicht te krijgen in:

- Omvang, kenmerken en positie van de NL-DVI in 2014 en in de betekenis van deze activiteiten voor de Nederlandse economie, inclusief een analyse van de trends ten opzichte van de cijfers uit 2010;
- Hoe de NL-DVI verwacht dat de markt zich zal ontwikkelen in 2016 en verder, en de kansen en bedreigingen die men daarbij ziet;
- De bekendheid, meningen en verwachtingen van de NL-DVI met betrekking tot de Defensie Industrie Strategie (DIS).

1.1 Belangrijkste bevindingen

Onderzoekspopulatie:	**651**	Omvang DVI-export:	**€ 3,09 mld.**
Bedrijven NL-DVI 2016:	**354**	Aantal DVI arbeidsplaatsen:	**24.800**
Omzet:	**€ 4,54 mld.**	Aantal DVI R&D arbeidsplaatsen:	**7.995**
DVI-omzet (% van totaal):	**15%**	R&D arbeidsplaatsen (% totaal):	**32%**

Belangrijkste bevindingen met betrekking tot het thema arbeid:

- Het percentage R&D arbeidsplaatsen van het totaal is in vergelijking met de totale Nederlandse industrie hoog, namelijk 32%. Dit is consistent met eerdere NL-DVI onderzoeken;
- Ruim eenderde van de bedrijven geeft aan meer moeite te krijgen bij het vinden van geschikt personeel;
- Het opleidingsniveau van de werknemers is hoog, bijna tweederde van de werknemers heeft een opleidingsniveau van HBO of hoger. Voor Nederland als geheel ligt dit op 28%.

De belangrijkste bevindingen met betrekking tot het thema financiën:

- De omzet in de NL-DVI is gestegen en bedraagt € 4,54 mld.;

- De export van goederen en diensten bedraagt met € 3,09 mld. 68% van de omzet. Omzet en export groeien vrijwel even hard;
- Bijna de helft van de bedrijven verwacht de komende jaren een omzetstijging;
- Ruim 60% van de bedrijven haalt positieve resultaten in de DVI activiteiten, 40% van de bedrijven verwacht dat deze resultaten op korte termijn zullen verbeteren.

De belangrijkste bevindingen met betrekking tot het thema concurrentiepositie en ondernemersklimaat:

- De R&D investeringen van de bedrijven heeft bij bijna 70% van de bedrijven geleid tot introductie van nieuwe producten of diensten in de DVI. Bij meer dan 60% van deze bedrijven leidde het tevens tot spin-off buiten de DVI;
- De belangrijkste landen waar de bedrijven aan leveren zijn: Nederland, Duitsland, UK, VS en België;
- De bedrijven zijn zelfverzekerd ten aanzien van hun concurrentiepositie, er wordt stevige concurrentie ervaren maar het merendeel van de bedrijven geeft aan goed het hoofd te kunnen bieden aan deze concurrentie.

De belangrijkste bevindingen met betrekking tot het thema overheidsbeleid:

- De bedrijven zijn actief binnen de topsectoren, en maken gebruik van het topsectoren instrumentarium;
- De bedrijven maken uitgebreid gebruik van beschikbare overheids-instrumentarium: WBSO/RDA, handelsmissies, Industriële Participatie, etc.;
- Het percentage bedrijven dat aangeeft baat te hebben bij Industriële Participatie (voorheen compensatie) neemt sterk af, de omzet van de bedrijven gerelateerd aan Industriële Participatie bleef echter vrijwel gelijk;
- De helft van de bedrijven geeft aan tevreden te zijn met de ondersteuning door de overheid bij het uitvoeren van de DVI activiteiten, nog ongeveer een kwart geeft aan neutraal ten opzichte van deze ondersteuning te staan;
- De bekendheid van de bedrijven met de richtlijn 2009/81/EG (Richtlijn Defensie- en Veiligheid Aanbestedingen), is nog steeds laag, slechts 39% geeft aan hiervan goed op de hoogte te zijn;
- De bedrijven zien deze richtlijn als een belemmering in hun functioneren, vooral vanwege trage besluitvorming en ingewikkelde regelgeving. Slechts een kwart heeft baat gehad bij de invoering ervan:
- De kennis van de Defensie Industrie Strategie (DIS) is nog steeds beperkt, voor ruim 40% van de bedrijven is de DIS volledig nieuw;
- NL-DVI geeft aan bijzonder actief te zijn op alle vijf prioritaire technologiegebieden van de DIS.

2 Onderzoeksopzet

Dit rapport bevat de resultaten van het onderzoek naar de positie van de Nederlandse Defensie- en Veiligheid gerelateerde industrie. In dit rapport verder NL-DVI genoemd. De doelstellingen van het onderzoek zijn:

1. Inzicht verkrijgen in de omvang, kenmerken en positie van de NL-DVI in 2014 en in de betekenis van deze activiteiten voor de Nederlandse economie, inclusief een analyse van de trends ten opzichte van de cijfers uit 2010;
2. Inzicht verkrijgen in hoe de NL-DVI verwacht dat de markt zich zal ontwikkelen in 2016 en verder, en de kansen en bedreigingen die men daarbij ziet;
3. De bekendheid, meningen en verwachtingen van de NL-DVI met betrekking tot de Defensie Industrie Strategie (DIS).

Het onderzoek is uitgevoerd onder Nederlandse bedrijven binnen de NL-DVI. De populatie is bepaald op basis van bronbestanden van het Commissariaat Militaire Productie (CMP), het ledenbestand van de NIDV, bedrijven die deelgenomen hebben aan de defensie innovatie competitie en de veiligheidsinnovatie competitie, bedrijven binnen HSD (The Hague Security Delta) en bedrijven aangeleverd door RVO (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland). De onderzoekspopulatie is tot stand gekomen in nauw overleg met het CMP.

Gebleken is dat de populatie van bedrijven veranderd is ten opzichte van 2012. Dit heeft de volgende redenen:

1. De populatie is groter geworden, deze is gegroeid van 451 naar 651 bedrijven;
2. Uit de populatie van 2012 zijn 79 niet meegenomen, deze waren destijds failliet of gaven aan niet actief te zijn in de NL-DVI;
3. In de populatie zijn 279 nieuwe bedrijven toegevoegd, (op basis van de bredere definitie en additionele bronbestanden).

Het totaal aantal NL-DVI bedrijven in dit onderzoek betreft 651. Aan de bedrijven is door het CMP een toelichting op het onderzoek, inclusief een uitnodiging tot deelname gestuurd. Vervolgens is per e-mail een online enquête verzonden. Tot slot zijn alle bedrijven die niet respondeerden nagebeld met het verzoek alsnog de enquête in te vullen.

De enquête kon ingevuld worden van medio november 2015 tot medio januari 2016. In totaal hebben 184 bedrijven de enquête ingevuld. Dit is een respons van 28%.

Zowel de de populatie van NL-DVI bedrijven als de respons is opgedeeld naar categorieën werkzame personen. De kwantitatieve steekproefresultaten zijn per

categorie herwogen tot populatieresultaten. Deze methodiek is tevens in de onderzoeken in 2006 (door het EIM) en door ons in 2012 gehanteerd.

Tabel 1: Categorieën werkzame personen en herwegingsfactoren

Aantal arbeidsplaatsen	Aantal in populatie	Respons	Respons %	Herwegings-factor
>2500	15	7	47%	2,14
500-2499	37	11	30%	3,36
200-499	51	16	31%	3,19
100-199	57	20	35%	2,85
50-99	80	24	30%	3,33
20-49	129	30	23%	4,30
10-19	69	19	28%	3,63
1-9	213	57	27%	3,74
Totaal	**651**	**184**	**28%**	**3,54**

Deze rapportage presenteert de resultaten van een feitenonderzoek onder bedrijven in de NL-DVI. De nadruk heeft gelegen op de actualisering van de kwantitatieve gegevens van de NL-DVI en niet op het verklaren van de verkregen resultaten. Getracht is op basis van besprekingen met de NIDV de data zoveel mogelijk te duiden.

Alle resultaten zijn op basis van steekproeftotalen geëvalueerd, of hergewogen, tot verwachtingen voor populatieresultaten. De foutmarge die bij de verwachting gehanteerd moet worden is afhankelijk van de inhoudelijke antwoorden. In het slechtste geval kan bij de verkregen respons gesteld worden dat met 90% zekerheid de werkelijke populatiewaarde ligt tussen de -11% en +11% van de gerapporteerde populatiewaarde. De onnauwkeurigheid van 11% van nu was 8% in het onderzoek van 2012. Deze onnauwkeurigheid is relatief hoog bij de respons (steekproef) van 184 in het onderzoek. Dit wordt veroorzaakt door de grote spreiding die is gevonden in de gegeven antwoorden. Er zijn bijvoorbeeld bedrijven met een DVI omzet van meer dan € 100 miljoen, maar ook met een omzet van minder dan € 100.000. Dit zorgt ervoor dat het steekproefgemiddelde meer afhankelijk is van de trekking van 184 bedrijven, dan wanneer ieder bedrijf een omzet zou hebben van bijvoorbeeld € 2 miljoen. Deze "volatiliteit" van het steekproefgemiddelde heeft een directe relatie met de onnauwkeurigheid van de geschatte en gerapporteerde populatiewaarde.

Onderzoeks- en adviesteam:

- Ron Overgoor (projectleider)
- Paul Janssen
- Gert-Jan van der Panne
- Willem Overgoor

Begeleiding vanuit CMP:

- Frans Schoneveld

Begeleiding vanuit NIDV:

- Ron Nulkes

3 TRENDANALYSE 2010-2014

Het Ministerie van Economische Zaken, Commissariaat Militaire Productie (CMP), laat dit onderzoek naar de NL-DVI periodiek uitvoeren. Het laatste onderzoek betrof 2012, met cijfers uit 2010. De kerncijfers 2010 – 2014 zijn opgenomen in tabel 2 (volgende pagina). Daarin staat de ontwikkeling van de NL-DVI door de jaren heen.

In de onderzoeken van 2002 en 2006 is uitsluitend naar de defensie industrie gekeken. In 2012 is de onderzoekspopulatie richting veiligheidsindustrie uitgebreid. Dit is ook de definitie voor 2016 geweest. Tegelijkertijd is in 2016, als gevolg van een ruimere interpretatie van dezelfde definitie, een groter aantal bedrijven in de populatie opgenomen. Dat maakt het interpreteren van een trend soms lastig. Desondanks is het ons inziens nuttig deze cijfers naast elkaar te zetten om een algemeen beeld te krijgen van deze industrie.

3.1 Analyse van de populatie

Al in 2012 was duidelijk dat een deel van de populatie geen activiteiten verrichtte in de NL-DVI. Daarmee maken wij onderscheid in een relevant deel van de populatie (bedrijven die wel actief zijn in de NL DVI) en de totale populatie. In 2012 was de totale populatie 451 bedrijven groot. De respons was 200 bedrijven. Van deze 200 bedrijven bleek 127 bedrijven actief in de NL-DVI. Daarmee is de benadering van de relevante populatie uit 2012 gelijk aan (127 / 200) * 451 = 286 bedrijven in de NL-DVI.

In 2016 is de populatie 651 bedrijven groot. De respons is 184, waarvan 100 bedrijven aangeeft actief te zijn in de NL-DVI. Daarmee is de benadering van de relevante populatie uit 2016 gelijk aan (100 / 184) * 651 = 354 bedrijven in de NL-DVI.

3.2 Kerngegevens NL-DVI 2010-2014

Tabel 2: Kerngegevens omvang NL-DVI

	2002 defensie	2006 defensie	2010 defensie en veiligheid	2014 defensie en veiligheid	Verandering 2014 tov 2010
Aantal bedrijven	245	290	451	651	+44%
Relevante populatie (NL-DVI)	-	-	286	354	+24%
Omzet DVI	€ 1,72 mld.	€ 3,56 mld.	€ 3,10 mld.	€ 4,54 mld.	+46%
Omzet DVI als % van totale omzet	4%	4%	7%	15%	
Omvang DVI-export	€ 0,77 mld.	€ 1,48 mld.	€ 2,18 mld.	€ 3,09 mld.	+42%
Aantal DVI arbeidsplaatsen	11.000	15.770	14.420	24.800	+72%
Aantal DVI R&D arbeidsplaatsen	3.500	3.400	4.554	7.995	+76%
R&D arbeidsplaatsen in % van totale DVI arbeidsplaatsen	32%	22%	32%	32%	
Omzet DVI per arbeidsplaats DVI	€156.000,-	€226.000,-	€215.000,-	€183.000,-	-15%

Ten opzichte van het vorige onderzoek is de omzet van de NL-DVI met ruim 40% toegenomen. Deze toename is groter dan de toename van het aantal relevante bedrijven. Oftewel, de gemiddelde omzet DVI per bedrijf is toegenomen. Dit geldt tevens voor de omvang van de DVI export. Het aantal DVI gerelateerde arbeidsplaatsen stijgt met ruim 70%. Daarnaast daalt de omzet per DVI arbeidsplaats van € 210.000 naar € 183.000. Een belangrijk deel van de groei van de arbeidsplaatsen lijkt gerelateerd te zijn aan dienstverlening en ICT. Dit betekent een relatieve afname van de productie met inkoop en assemblage activiteiten. De NL-DVI bedrijven zijn nog steeds onverminderd R&D intensief. Bijna eenderde van de NL-DVI arbeidsplaatsen is R&D gerelateerd.

3.3 Belang NL-DVI voor de economie

Het belang van de NL-DVI neemt zowel in absolute als in relatieve zin, ten opzichte van het BBP, toe. Dit kan enerzijds toegeschreven worden aan de toename van het aantal bedrijven in de populatie, maar anderzijds ook aan een autonome groei in de omzet per bedrijf.

Tabel 3: Defensie en Veiligheid omzet t.o.v. BBP

	2006	2010	2014
BBP*	€ 579,2 mld.	€ 631,5 mld.	€ 662,8 mld.
NL-DVI omzet	€3,56 mld.	€ 3,10 mld.	€ 4,54 mld.
%	0,61%	0,49%	0,68%

*Bron BBP: statline.cbs.nl

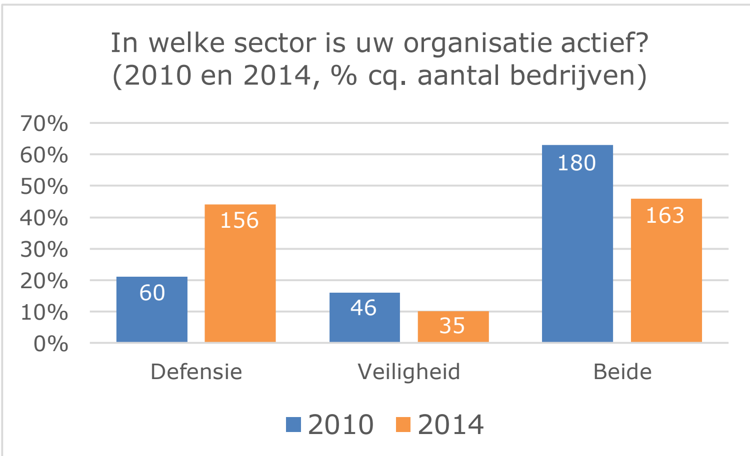
Het belang van de DVI activiteiten voor de Nederlandse economie neemt weer toe, na een daling in 2010.

4 Kenmerken NL-DVI

4.1 Voornaamste activiteiten, klanten en sectoren NL-DVI

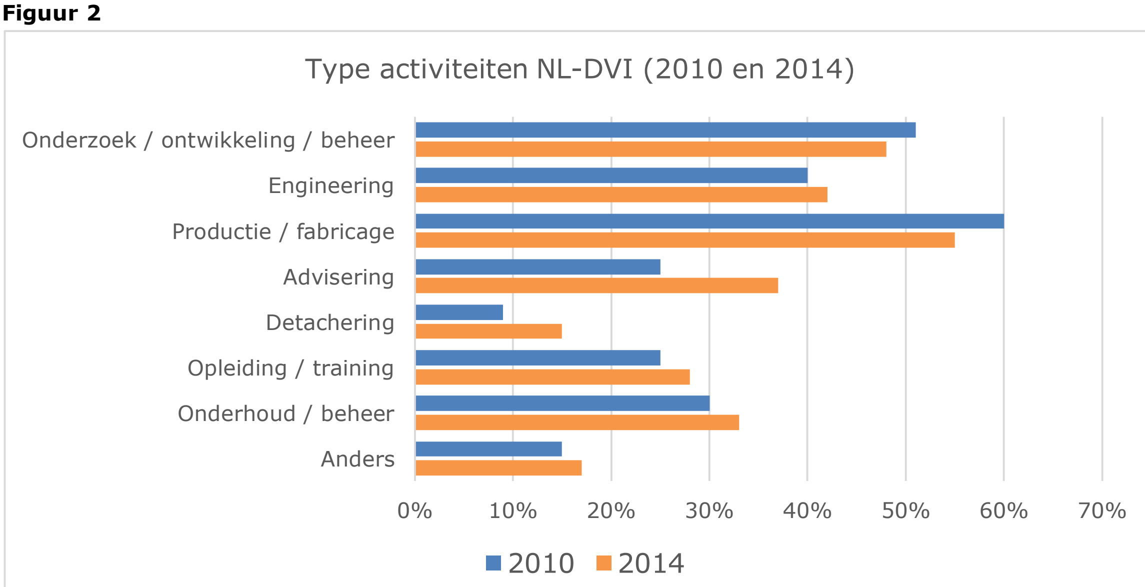
Van de totale populatie is het overgrote deel actief in de categorieën beide of defensie en slechts een klein deel is alleen actief in de veiligheidssector. Het aantal bedrijven dat zichzelf een puur defensiebedrijf acht, is meer dan verdubbeld.

Figuur 1

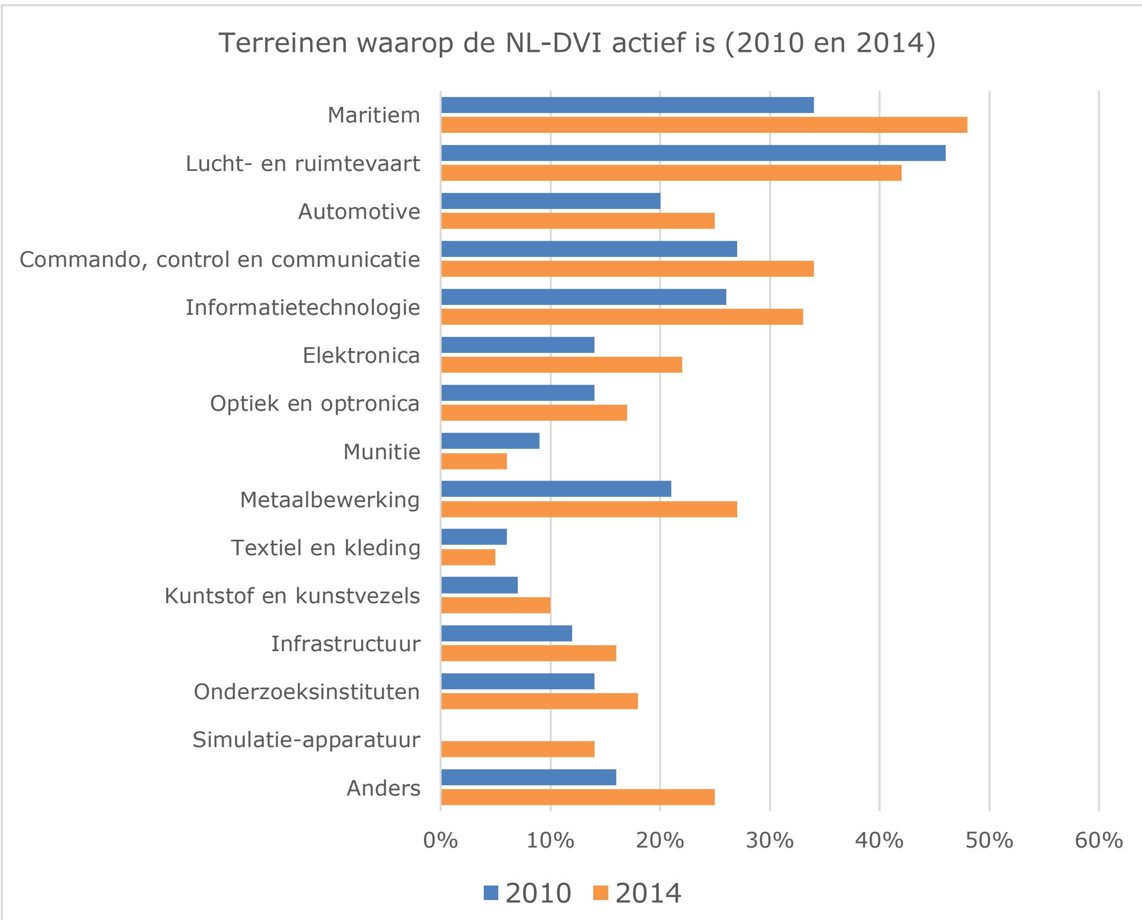
Figuur 2 geeft weer welke activiteiten de NL-DVI bedrijven uitvoeren. Het gemiddeld aantal activiteiten dat bedrijven aangeven neemt toe van 1,6 in 2010 naar 2,7 in dit onderzoek. Dit lijkt te duiden op een vorm van diversificatie, het meer zelf doen van meer verschillende activiteiten. De activiteiten advisering, detachering, engineering, training en onderhoud nemen toe. Dit geldt niet voor productie en onderzoek deze nemen beide licht af. Beide trends kunnen een verklaring zijn voor de daling van de omzet per arbeidsplaats.

Figuur 2

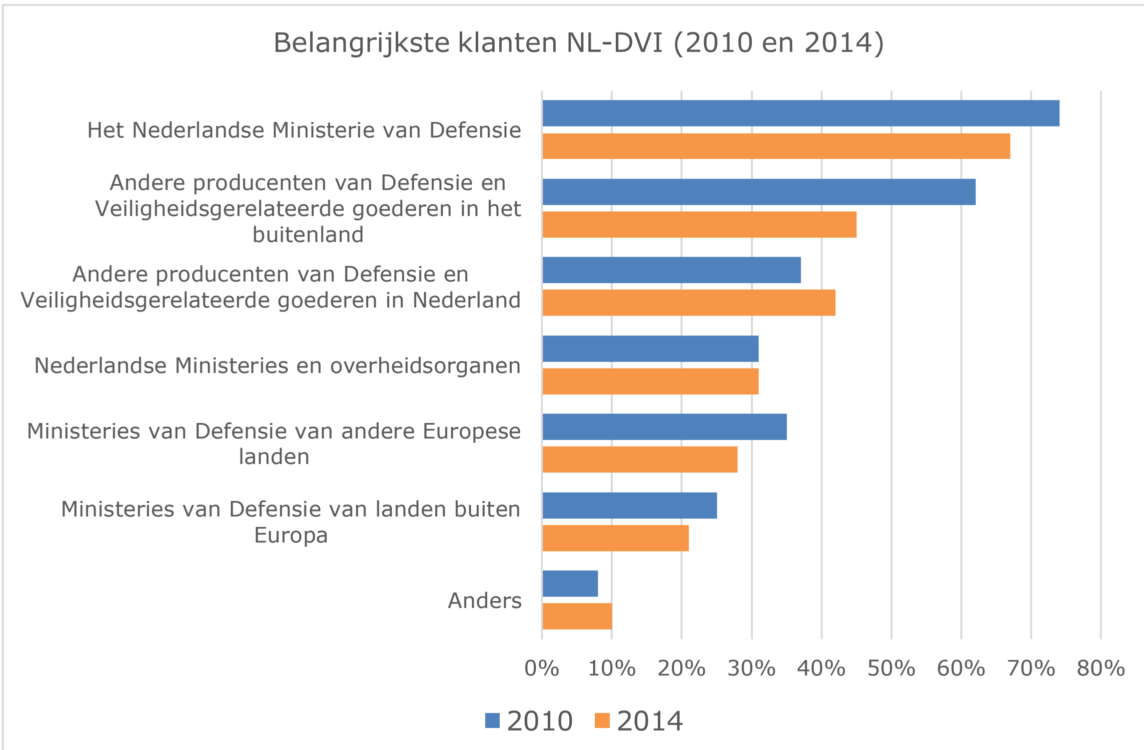
Het aantal terreinen per bedrijf waarop DVI actief is neemt toe; van 1,5 naar 3,4. De bedrijven worden op meer terreinen actief. De toename betreft vooral de terreinen Maritiem, CCC en ICT, dit kan samen hangen met nieuwe bedrijven in de populatie. Een afname treedt op bij de lucht en ruimtevaart, munitie en kleding, textiel. Er is nog steeds een duidelijke link met de topsectoren bij de NL-DVI bedrijven, vooral met de topsector HTSM. Daarnaast bevestigt de groei in de DIS-gerelateerde terreinen dat de gekozen focus in de DIS aansluit op de kerncapaciteiten van de industrie.

Figuur 3

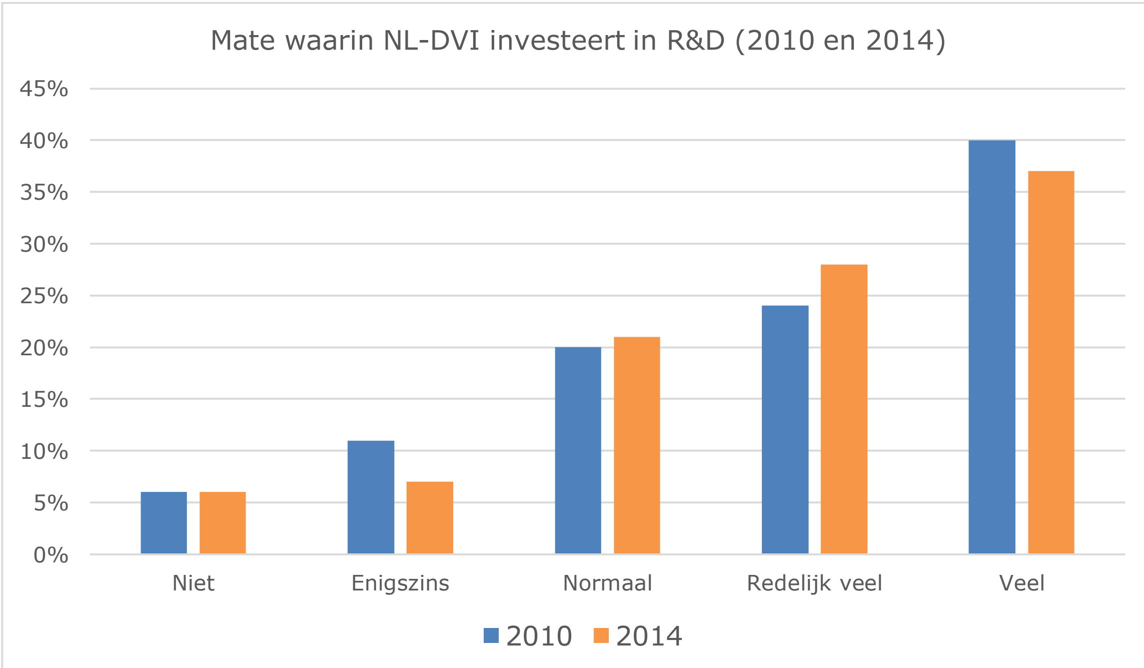

De belangrijkste klant voor de NL-DVI is net als in 2010 het Nederlandse Ministerie van Defensie. Het belang van andere producenten van defensie en veiligheid gerelateerde goederen als klant neemt toe. Dit kan duiden op meer samenwerking en meer verticale integratie in de productieketen.

Figuur 4

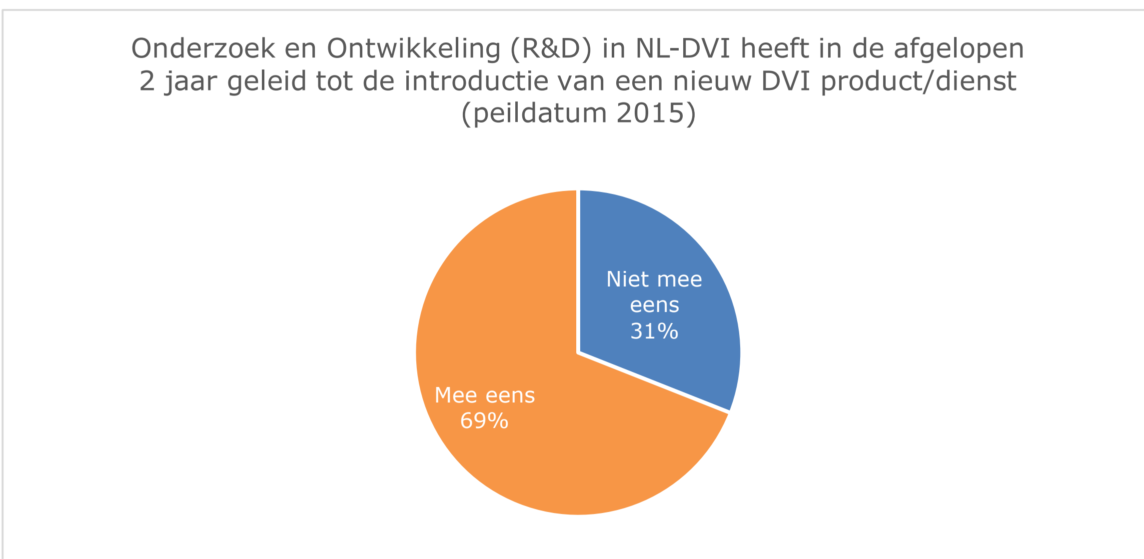

Figuur 5

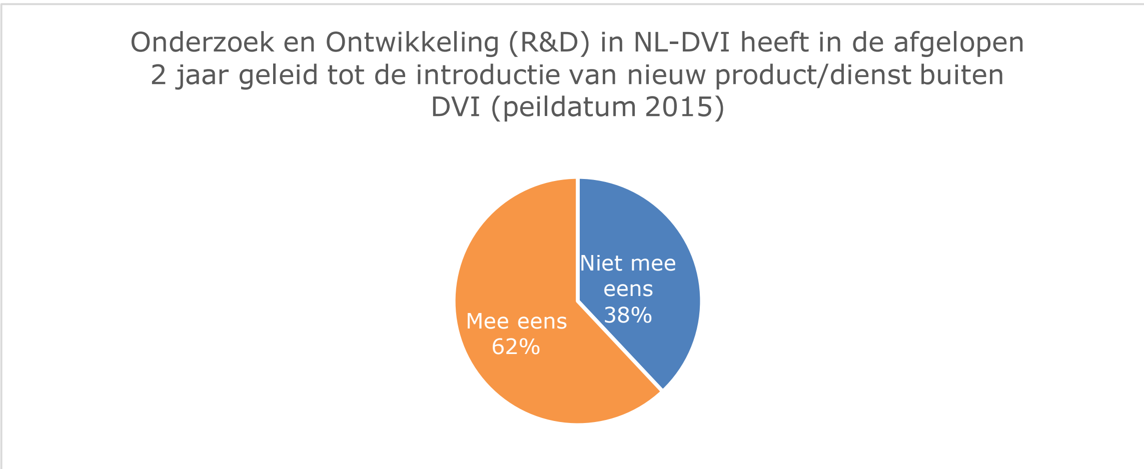
NL-DVI blijft onverminderd een R&D-intensieve sector, want 62% van de bedrijven geeft aan "redelijk veel" of "veel" te investeren in R&D. Dit percentage is constant gebleven ten opzichte van het vorige onderzoek. Bijna eenderde van de werknemers is actief op R&D gebied binnen de DVI activiteiten.

Figuur 6

Uit figuur 6 blijkt ook dat deze R&D investeringen successen opleveren, want in bijna 70% van de bedrijven leidt dit tot een nieuw product of dienst die gericht is op de defensie en veiligheidssector. Uit figuur 7 blijkt tevens dat bij ruim 60% van de bedrijven de R&D investeringen ook leiden tot producten voor andere markten en klanten. De conclusie is dat bij de NL-DVI sprake is van een zeer innovatieve sector, met veel spin-off naar niet defensie en veiligheids toepassingen.

Figuur 7

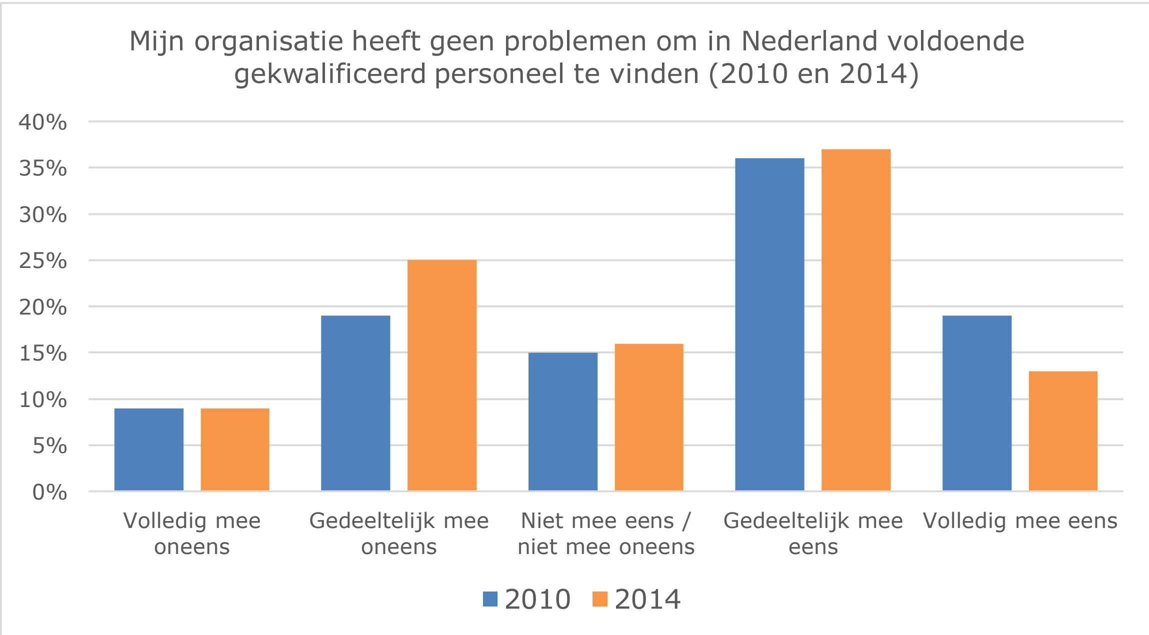

5 ARBEID

Wanneer gekeken wordt naar de NL-DVI als arbeidsmarkt valt een aantal zaken op:

- De NL-DVI is een kennisintensieve sector, bijna tweederde van de werknemers heeft een HBO of universitaire opleiding. Dit veel hoger dan het gemiddelde van de Nederlandse beroepsbevolking, daarbinnen ligt dit percentage op 28%;
- Het aandeel R&D arbeidsplaatsen blijft constant op ongeveer eenderde van het totaal aantal arbeidsplaatsen.

Figuur 8

Uit figuur 8 blijkt dat de NL-DVI bedrijven meer moeite lijken te krijgen om geschikt personeel te vinden. Ruim eenderde van de bedrijven geeft dit aan, dit is een aanzienlijke stijging t.o.v. 2010. Ongeveer de helft van de bedrijven geeft aan dit niet te ervaren.

5.1 Arbeidsplaatsen

Onderstaande tabel geeft het totaal aantal arbeidsplaatsen in de bedrijven weer die actief zijn in NL-DVI, met daarbij het aantal R&D arbeidsplaatsen. Tevens toont de tabel het aantal arbeidsplaatsen specifiek voor DVI en vervolgens het aantal R&D arbeidsplaatsen specifiek voor DVI.

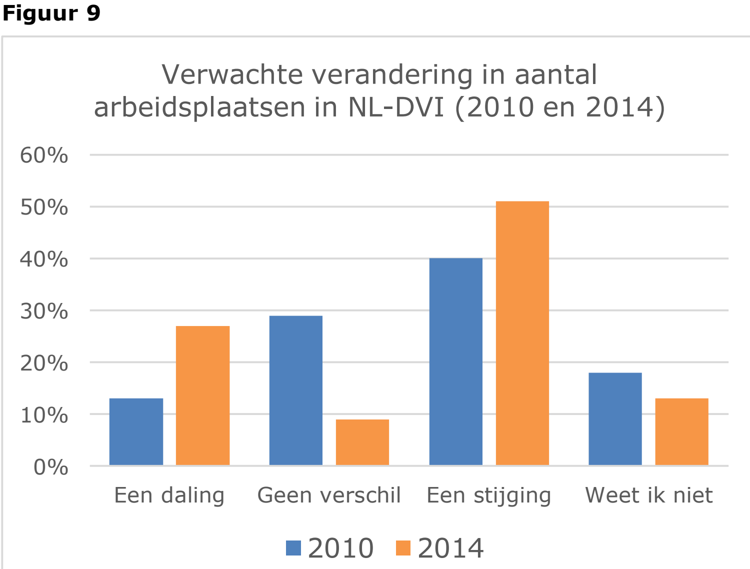
Tabel 4: Totaal aantal arbeidsplaatsen en R&D arbeidsplaatsen

	2010	2014
Totaal aantal arbeidsplaatsen	155.251	178.700
R&D arbeidsplaatsen	14.753 (9,5%)	18.200 (10,2%)
DVI arbeidsplaatsen	14.242	24.800
DVI R&D arbeidsplaatsen	4.554 (32,0%)	7.995 (32,2%)

De bedrijven die actief zijn in de NL-DVI hebben circa 178.000 arbeidsplaatsen. Daarvan is 10% R&D gerelateerd. Van de 178.700 arbeidsplaatsen kunnen bijna 25.000 arbeidsplaatsen specifiek als DVI arbeidsplaatsen aangemerkt worden. Daarvan zijn bijna 8.000 R&D gerelateerd, oftewel 32%. De DVI activiteiten zijn de meest R&D-intensieve activiteiten van deze bedrijven, deze zijn het meest kennisintensief en leiden tot nieuwe producten en diensten binnen de sector, maar leiden tevens tot spin-off naar nieuwe producten en diensten voor andere markten.

De circa 8.000 DVI R&D arbeidsplaatsen zijn vergelijkbaar met het totaal aantal R&D arbeidsplaatsen van ASML en Philips tezamen (Technisch Weekblad, 2015). Deze 8.000 arbeidsplaatsen vertegenwoordigen 4,3% van alle R&D arbeidsplaatsen in Nederland (CBS, 2012). Van alle arbeidsplaatsen in Nederland zijn ongeveer 1,9% gerelateerd aan R&D activiteiten (CBS, 2012). Van alle arbeidsplaatsen in NL-DVI is 32% R&D gerelateerd.

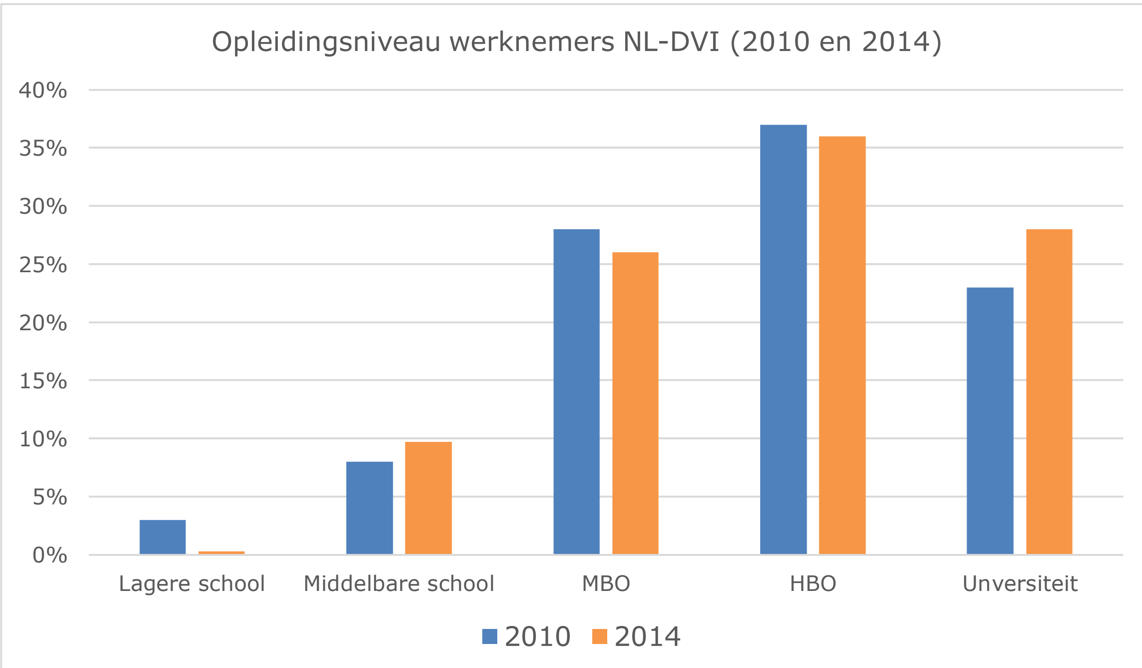
Figuur 9

Ruim de helft van de NL-DVI bedrijven verwacht een stijging van het aantal arbeidsplaatsen, daarentegen verwacht ruim een kwart van de bedrijven een daling van het aantal arbeidsplaatsen. Voor beide categorieën is dit een stijging ten opzichte van 2010.

5.2 Opleidingsniveau

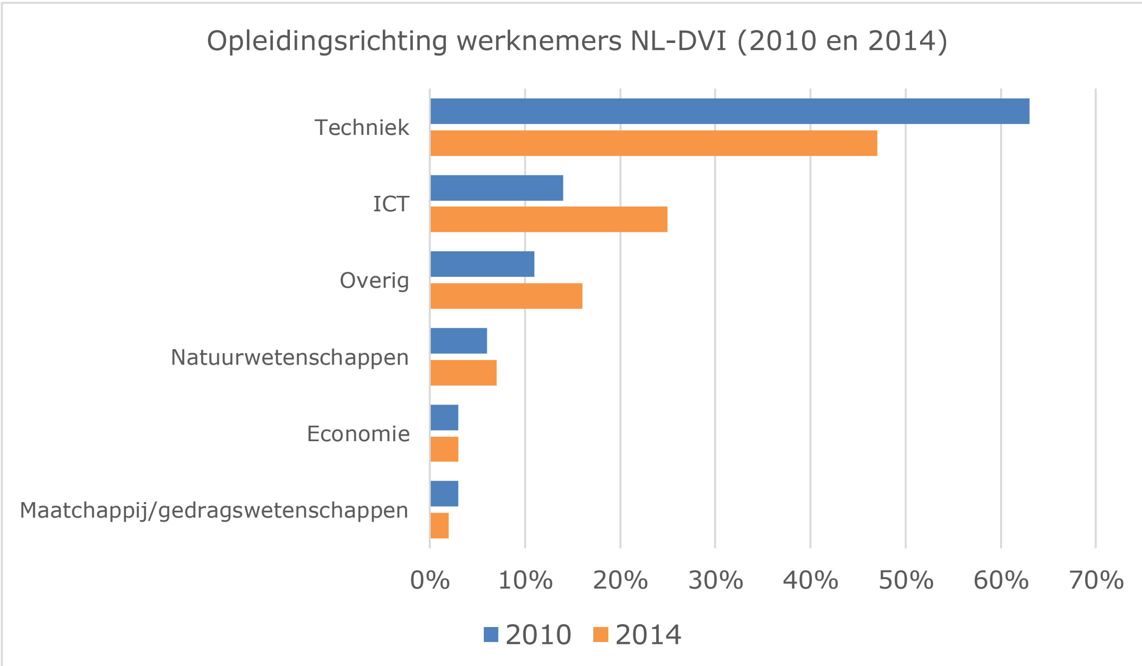
Figuur 10

Bijna tweederde van de werknemers binnen de NL-DVI heeft een HBO opleiding of hoger. Dit is een lichte stijging ten opzichte van het 2010 onderzoek. Ter indicatie, dit opleidingsniveau is veel hoger dan gemiddeld in het Nederlandse bedrijfsleven waar 28% HBO of hoger opgeleid is.

De opleidingsrichting techniek neemt af bij de werknemers binnen de NL-DVI bedrijven, met ruim 20%. De opleidingsrichting ICT neemt aanzienlijk toe, dit past in het beeld van de toename van de terreinen Informatietechnologie, Command en Control en dienstverlening binnen de NL-DVI bedrijven. Tevens strookt dit met de afname van productie en de afname van de omzet per werknemer.

Figuur 11

Opleidingsrichting werknemers NL-DVI (2010 en 2014)
Techniek
ICT
Overig
Natuurwetenschappen
Economie
Maatchappij/gedragswetenschappen
0%
10%
20%
30%
40%
50%
60%
70%
2010
2014

6 FINANCIËN

De financiën van de NL-DVI worden bekeken vanuit het perspectief van omzet en het resultaat. De belangrijkste bevindingen zijn:

- De NL-DVI omzet is met ruim 40% gestegen;
- Dit wordt tenminste ten dele veroorzaakt door de groei van het aantal DVI bedrijven en de groei van de omzet per bedrijf;
- De export is met de omzet meegegroeid. Het aandeel van de export in de omzet is ongeveer gelijk gebleven;
- De NL-DVI bedrijven zijn over het algemeen positief ten aanzien van de toekomstige vooruitzichten, zowel ten aanzien van de omzet als het resultaat van de DVI activiteiten.

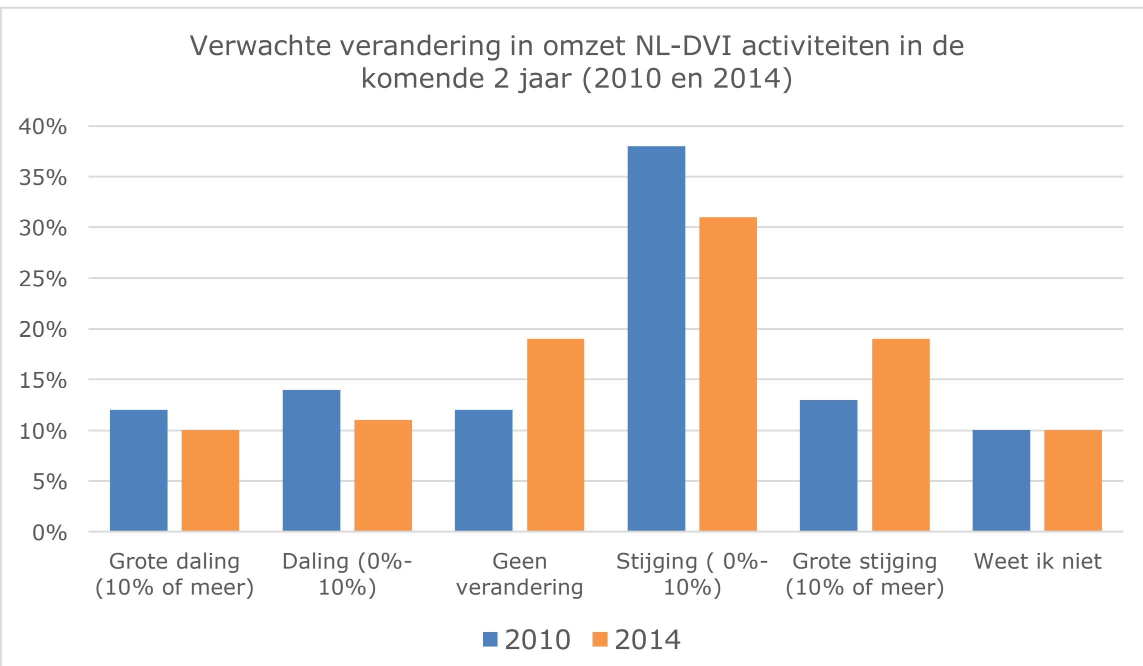
6.1 Omzet

In tabel 5 is zichtbaar dat de DVI omzet van de bedrijven met 46% gestegen is. Dit is meer dan op basis van de groei (24%) van de relevante populatie verwacht zou mogen worden. Dat zou kunnen betekenen dat er ook sprake is van autonome groei van de DVI omzet.

Tabel 5: Omzet bedrijven NL-DVI

	2010	2014	Verandering
DVI omzet	€ 3,10 mld.	€ 4,54 mld.	+46%

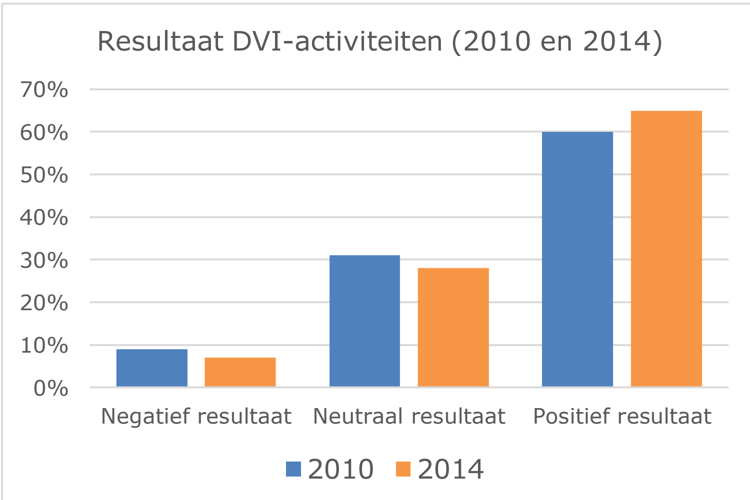
Figuur 12

6.2 Resultaat

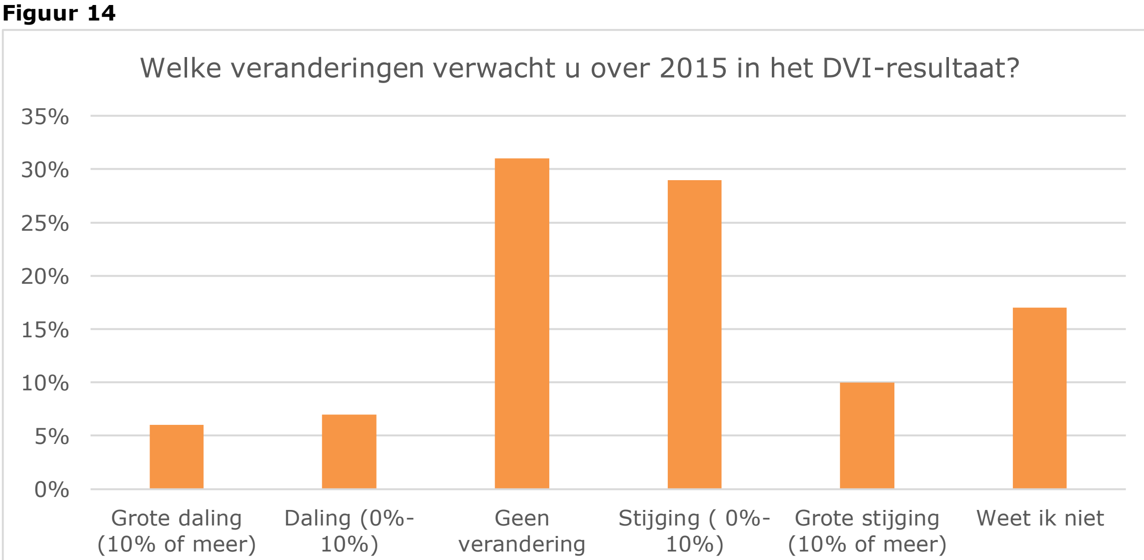
Ten aanzien van het resultaat van de DVI activiteiten in 2014 zijn de bedrijven net als over de omzet in 2014, positiever dan in 2010. Tweederde van de bedrijven geeft aan een positief resultaat op de DVI activiteiten te behalen, in 2010 was dit nog 60%. Ook het aantal bedrijven met een negatief resultaat daalt iets.

Figuur 13

De verwachtingen die de bedrijven hebben ten aanzien van het resultaat over 2015 zijn over het algemeen positief (figuur 14). Bijna 40% van de bedrijven verwacht een positiever resultaat dan de resultaten in 2014. Slechts 13% van de bedrijven verwacht een resultaat dat slechter is dan in 2014.

Figuur 14

7 CONCURRENTIEPOSITIE EN ONDERNEMERSKLIMAAT

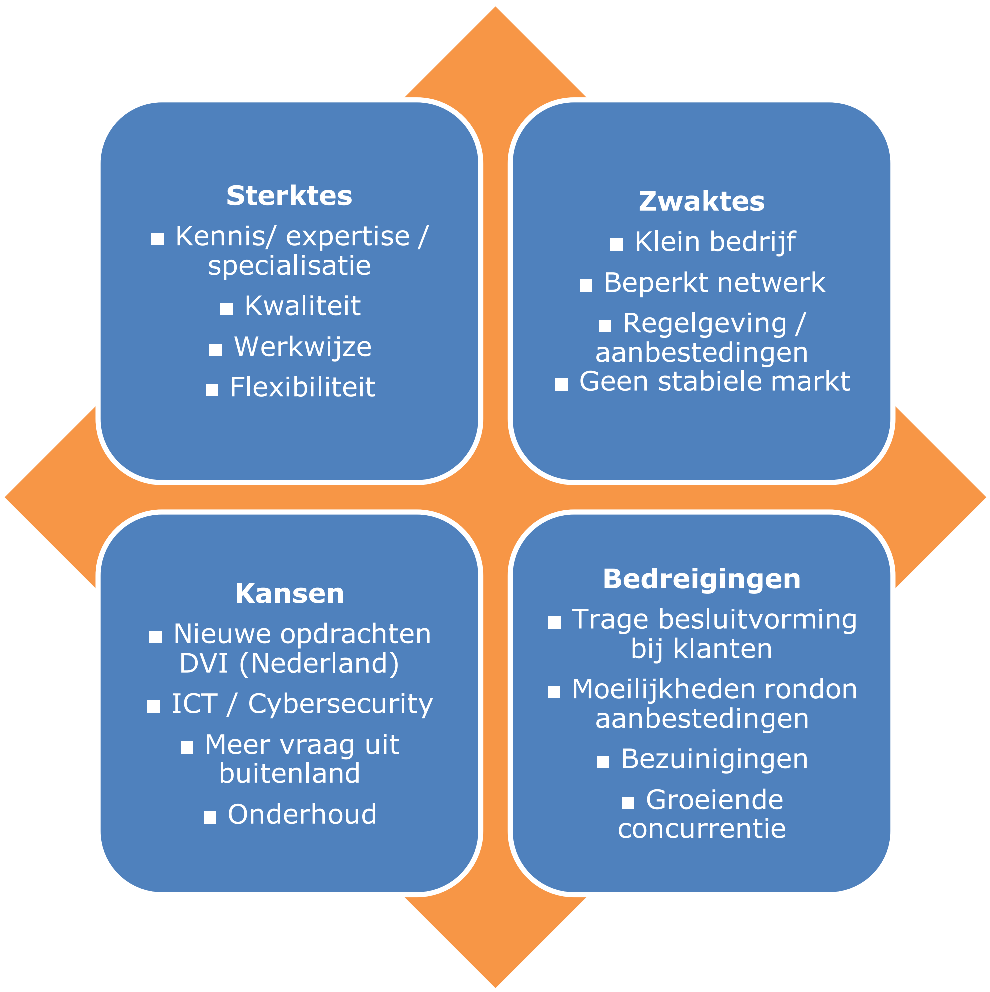
De belangrijkste bevindingen uit de SWOT[1] analyse die de bedrijven zelf opgesteld hebben, zijn:

- De belangrijkste sterktes zijn: kennis, expertise, specialisatie, kwaliteit, werkwijze en flexibiliteit van de bedrijven;
- Er zijn twee nieuwe sterktes die regelmatig genoemd worden, namelijk de werkwijze en de klant en service gerichtheid;
- De belangrijkste zwakte blijft net als in 2010 de omvang van het bedrijf. Dat maakt het moeilijk om volwaardig mee te draaien in trends als globalisering en het meedingen naar grote opdrachten. Vrijwel alle andere zwakten hangen hiermee samen;
- Opvallend is dat afhankelijkheid van bezuinigingen als zwakte volledig weggevallen is en niet meer genoemd wordt. Het lijkt erop dat bedrijven hieraan gewend zijn geraakt en hun bedrijfsvoering hierop aangepast hebben. Daarnaast is er een trendbreuk in het defensiebudget met de recente extra middelen voor de krijgsmacht wat de verwachting bij bedrijven mogelijk heeft beïnvloed. Hiervoor in de plaats gekomen is echter de zwakte regelgeving rond aanbestedingen. Blijkbaar zijn de nieuwe aanbestedingsregels rond DVI een probleem voor de bedrijven;
- Bedrijven blijven kansen zien op gebied van nieuwe DVI opdrachten in Nederland, echter veel minder dan in 2010, nieuwe kansen worden gezien op gebied van cybersecurity en informatietechnologie;
- Als belangrijkste bedreigingen worden gezien de trage besluitvorming bij klanten en de nieuwe aanbestedingsregels die moeilijk te hanteren zijn voor de DVI bedrijven. Deze twee kunnen samenhangen met elkaar. Bezuinigingen worden veel minder dan in 2010 gezien als bedreiging.

Op basis van de antwoorden is de onderstaande SWOT-matrix opgesteld van de NL-DVI.

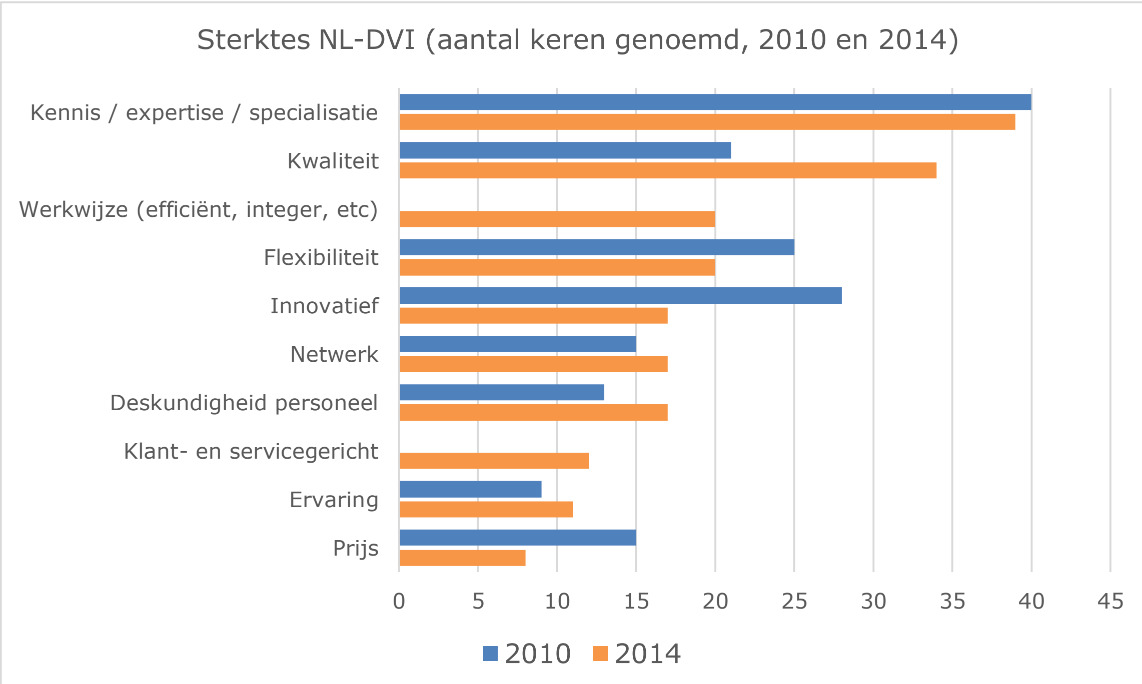
[1] SWOT = Strenghts, Weaknesses, Opportunities, Threats (Sterktes, Zwaktes, Kansen, Bedreigingen)

Figuur 15

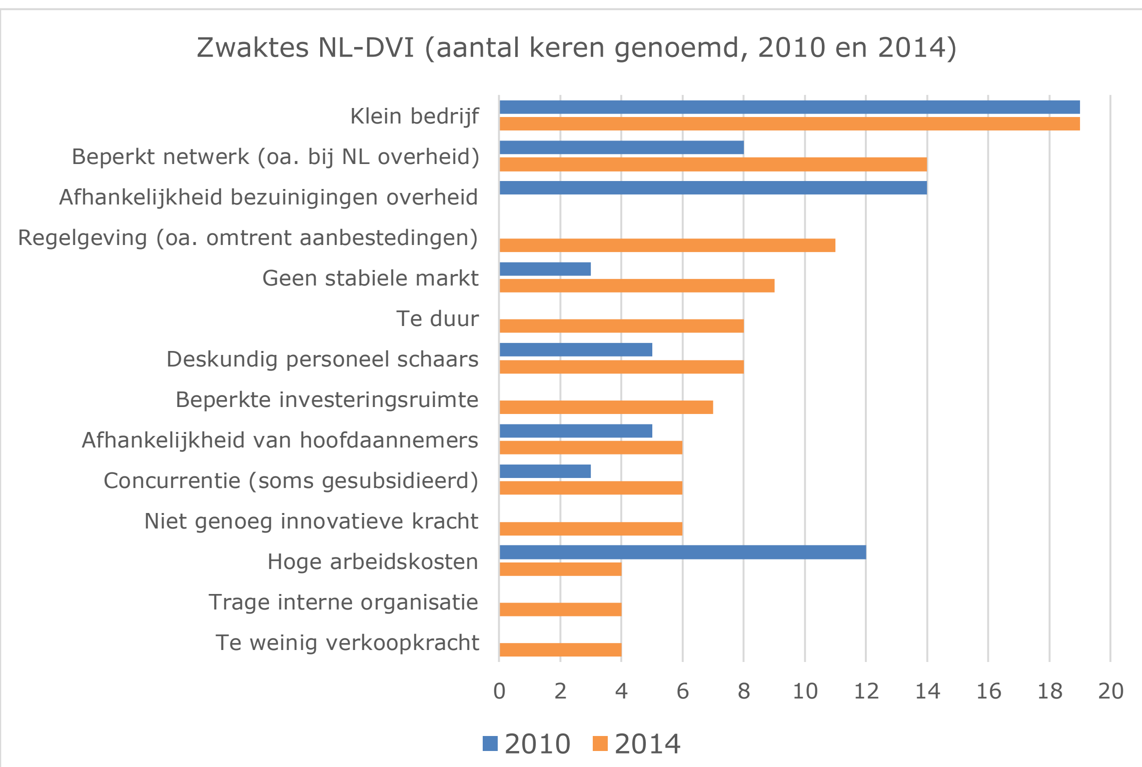

Sterktes
Kennis/ expertise / specialisatie
Kwaliteit
Werkwijze
Flexibiliteit
Zwaktes
Klein bedrijf
Beperkt netwerk
Regelgeving / aanbestedingen
Geen stabiele markt
Kansen
Nieuwe opdrachten DVI (Nederland)
ICT / Cybersecurity
Meer vraag uit buitenland
Onderhoud
Bedreigingen
Trage besluitvorming bij klanten
Moeilijkheden rondon aanbestedingen
Bezuinigingen
Groeiende concurrentie

7.1 Sterktes en zwaktes

Figuur 16

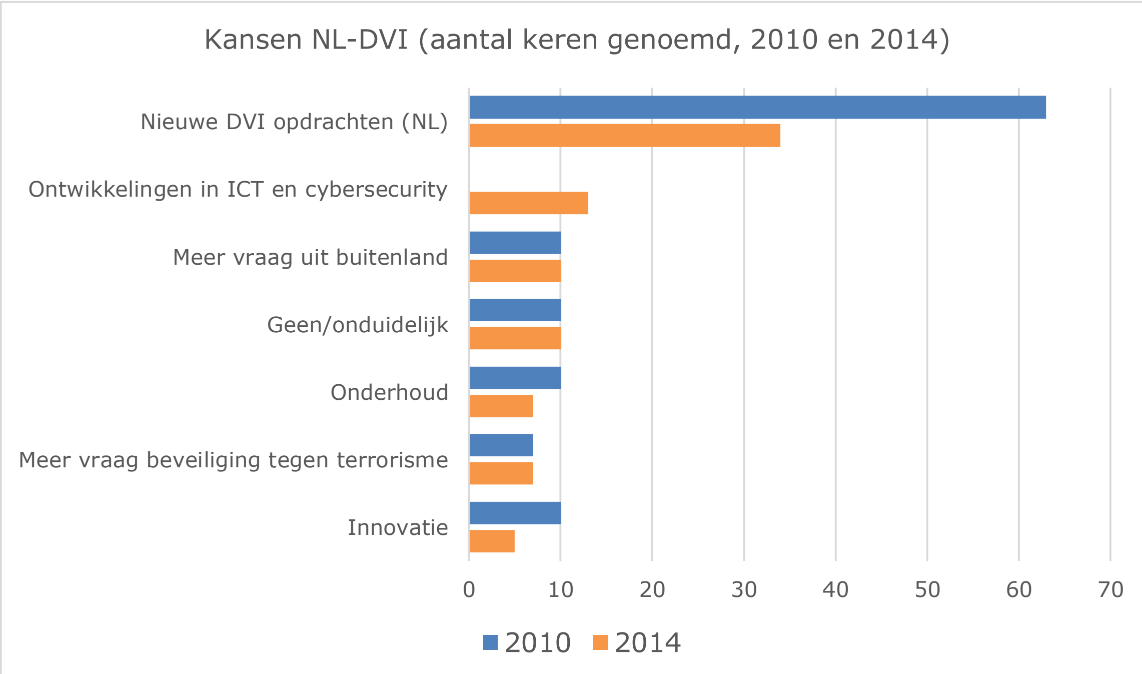

Figuur 17

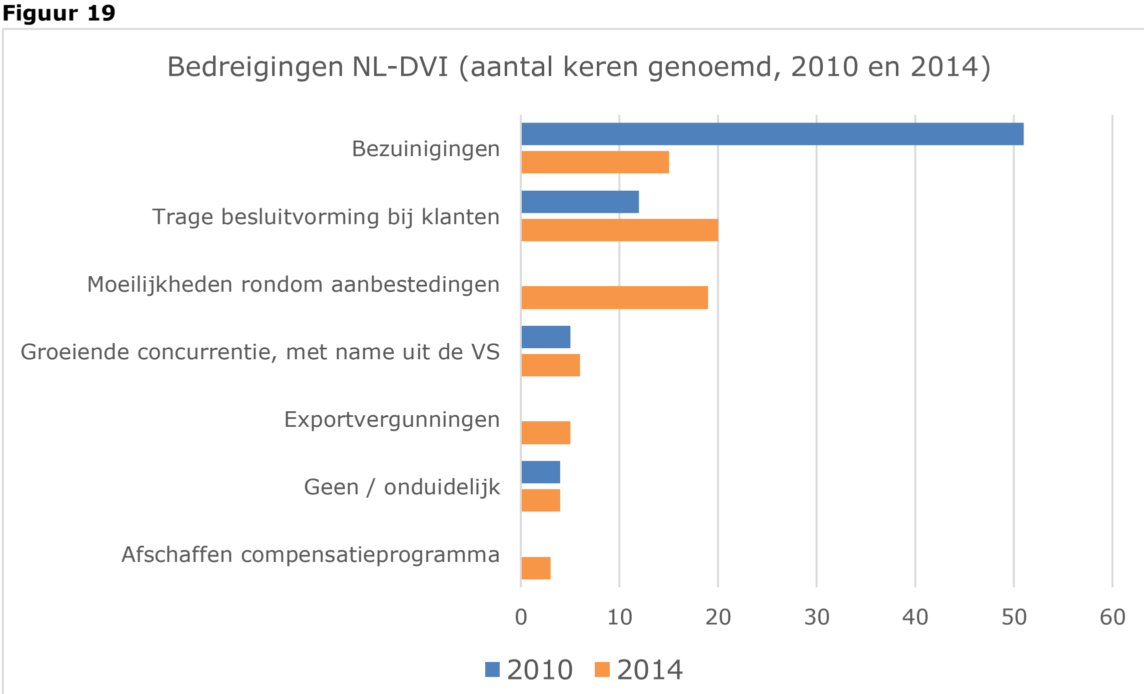

7.2 Kansen en bedreigingen

Figuur 18

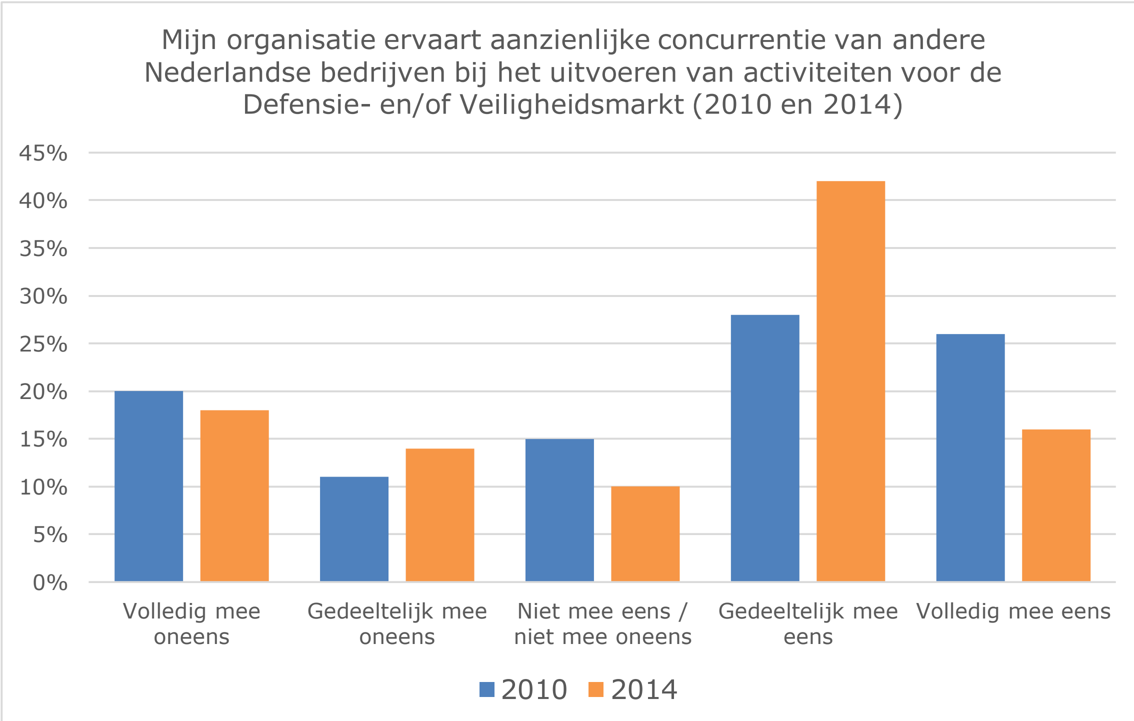

Figuur 19

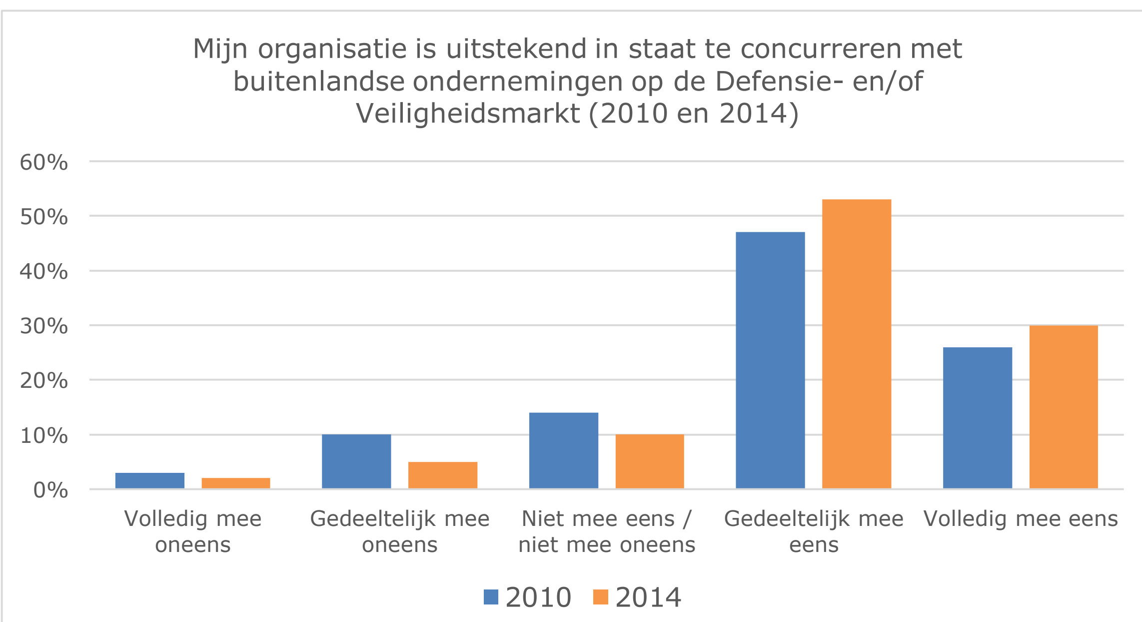
7.3 Concurrentiepositie

Figuur 20

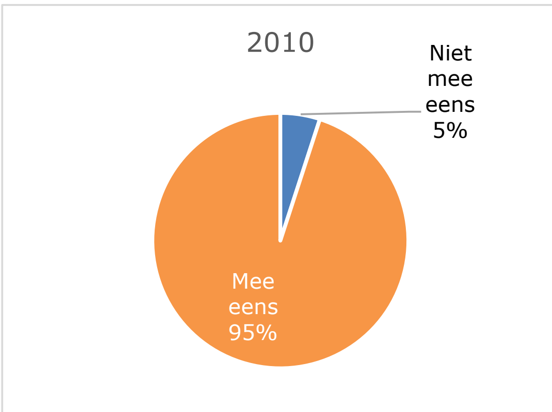
Ongeveer 60% van de NL-DVI bedrijven ervaart aanzienlijke concurrentie van andere Nederlandse bedrijven op de DVI markt. Dit is een stijging ten opzichte van 2010. Het lijkt erop dat de concurrentie licht toeneemt.

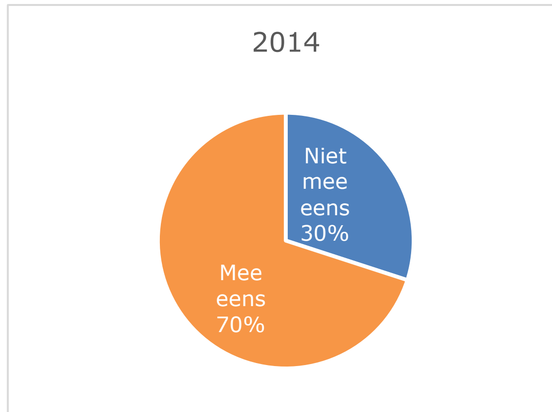
Figuur 21

Ondanks het feit dat het gevoel bestaat dat de concurrentie toeneemt achten de bedrijven zich goed in staat concurreren met buitenlandse bedrijven. Internationaal lijkt de concurrentiekracht van de Nederlandse DVI bedrijven toe te nemen. Bijna driekwart van de bedrijven is in staat te concurreren op de internationale markt.

Figuur 22: De komende jaren neemt de concurrentie op de DVI voor mijn organisatie toe

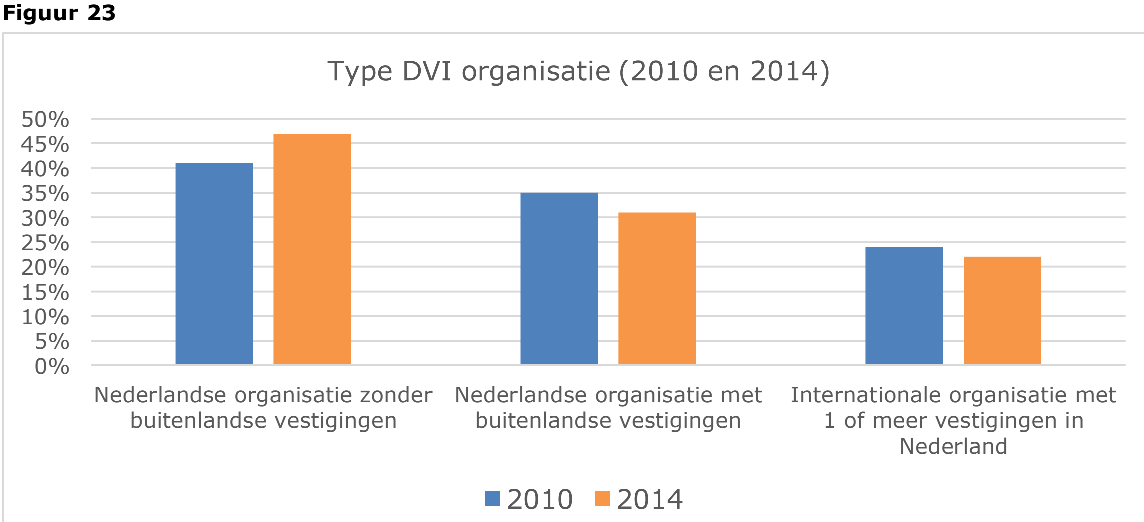

Op de stelling "de komende jaren neemt de concurrentie op de DVI markt voor mijn bedrijf toe" antwoordde 70% van de bedrijven dat men het daarmee eens is. Men verwacht dus ook een toenemende concurrentie. Dit is een toename van de concurrentie die men nu reeds ervaart. In 2010 was het overigens zo dat bijna alle bedrijven een toename van de concurrentie verwachten. Het beeld dat hieruit ontstaat is dat de concurrentie toeneemt maar dat het bedrijfsleven in de DVI sector in staat is de concurrentie het hoofd te bieden, een positief beeld dus.

7.4 Internationaal

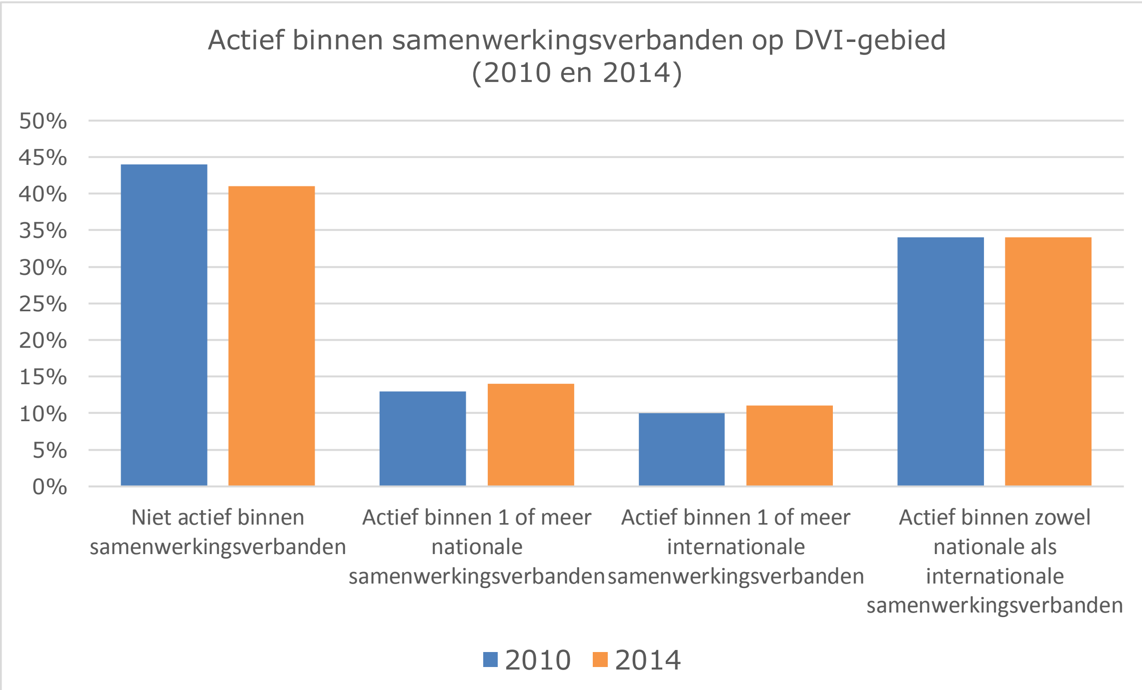
Het overgrote deel van de NL-DVI, bijna 80%, betreft Nederlandse bedrijven. Daarvan heeft 40% een buitenlandse vestiging. Iets meer dan 20% van de NL-DVI bedrijven hebben een buitenlands moederbedrijf met een vestiging in Nederland.

Figuur 23

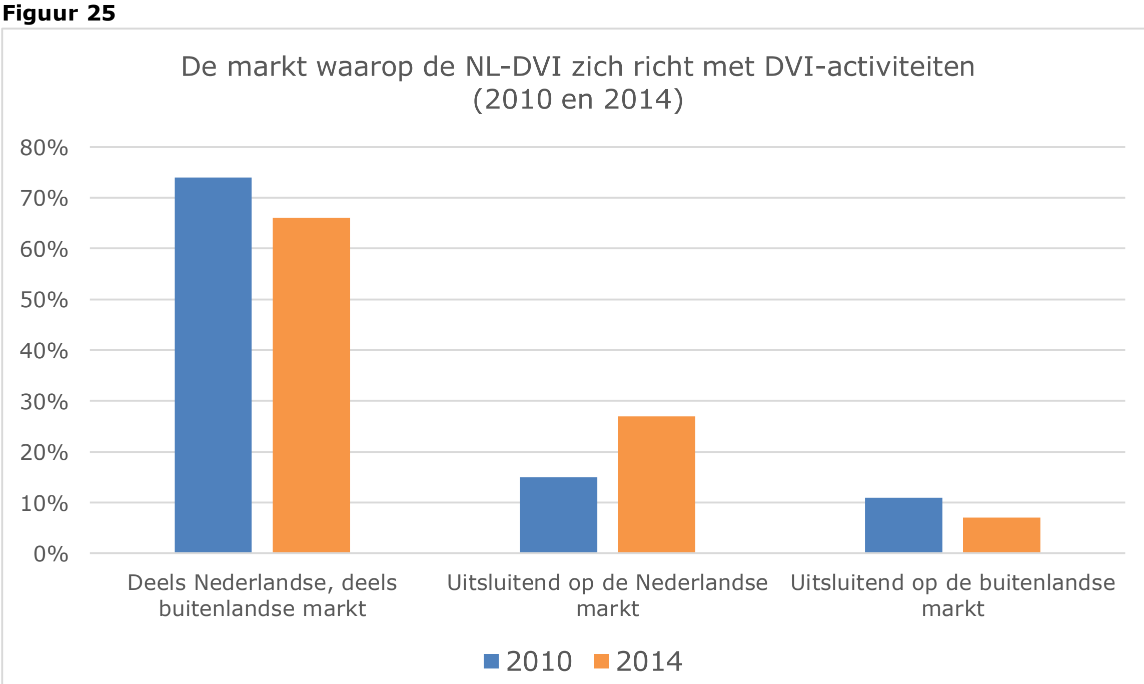

Bijna 60% van de NL-DVI bedrijven is actief in een of meer (inter)nationale samenwerkingsverbanden. Dit een lichte toename sinds 2010.

Figuur 24

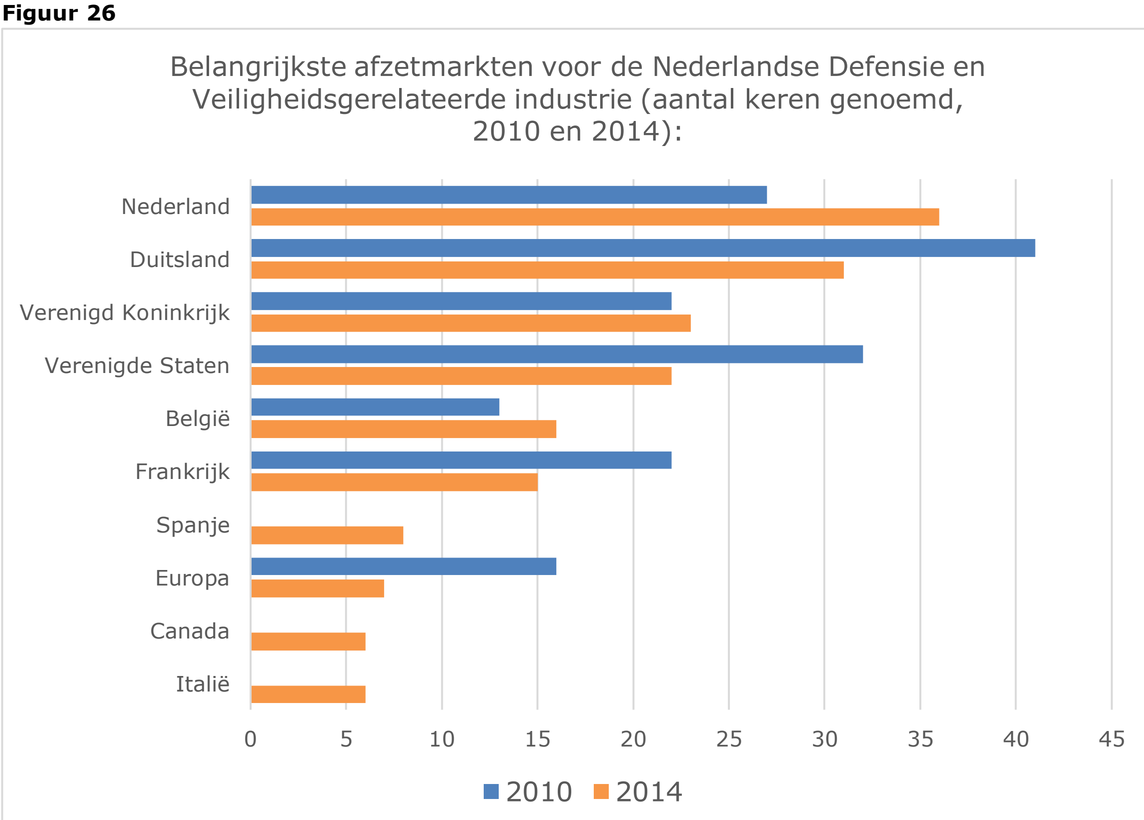

Figuur 25

Van de totale DVI omzet betreft 68% export. Dat verklaart dan ook dat ruim 70% van de bedrijven actief is op de buitenlandse markt. Opvallend is dat er sprake is van een verdubbeling van het aantal bedrijven dat zich alleen op de Nederlandse markt richt, dit kan veroorzaakt worden door bedrijven die zich in Nederland richten op markten als cybersecurity en informatietechnologie. Deze activiteiten zijn namelijk vooral nationaal georiënteerd.

Figuur 26

Opvallend is dat het belang van Nederland als afzetmarkt toeneemt. Tevens worden Duitsland en de VS minder vaak genoemd als afzetmarkt in vergelijking met 2010.

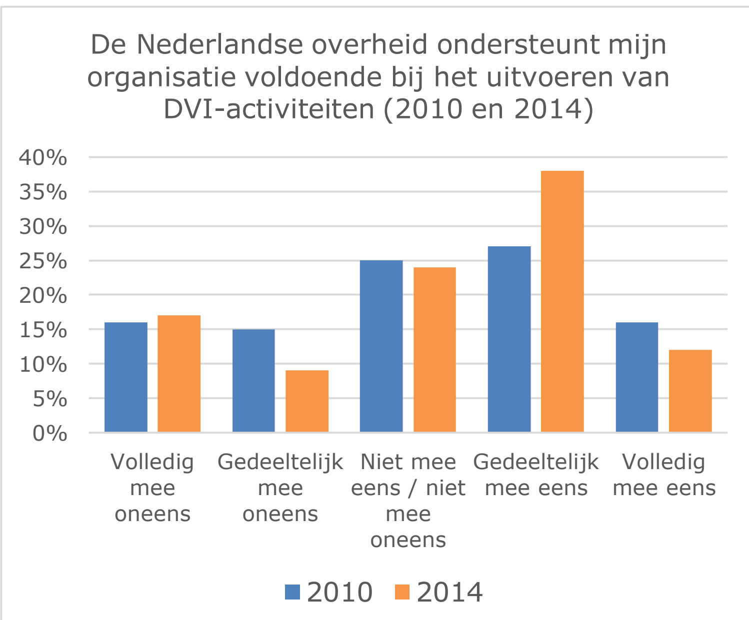
In een vervolgvraag konden de bedrijven aangeven waar zij binnen 3 jaar actief verwachten te worden. Naast bovengenoemde markten zijn de volgende markten minimaal 3 keer genoemd: India, VAE, Zweden, Turkije, Polen, Japen, Indonesië, Chili, Australië en Afrika.

8 OVERHEIDSBELEID

De NL-DVI is van uit het verleden sterk verbonden met het defensie en veiligheidsbeleid van de Rijksoverheid. Dit hangt samen met het innovatievermogen van de NL-DVI, de exportpositie en het belang van de bescherming van de nationale veiligheid. Verschillende beleidsinitiatieven zijn en worden ontplooid om ondersteuning te verlenen aan de positie van de NL-DVI. De voornaamste bevindingen ten aanzien van het gevoerde beleid zijn:

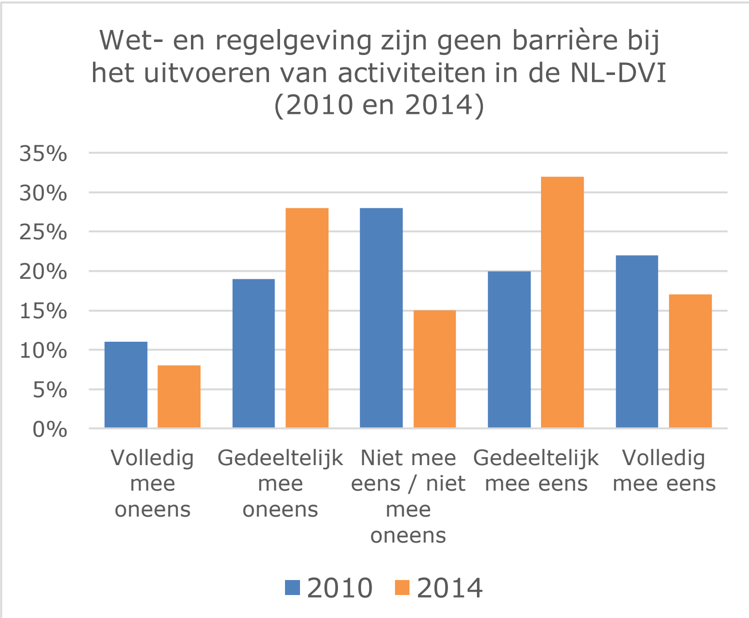
- De helft van de bedrijven geeft aan tevreden te zijn met de ondersteuning die men krijgt vanuit de overheid. Dit is een toename ten opzichte van 2010;
- De andere helft is ontevreden of staat neutraal ten opzichte van deze ondersteuning.

Figuur 27

De ontevredenheid bij bedrijven betreft de aanbestedingsprocedures, gebrek aan ondersteuning via de posten in het buitenland en het gebrek aan interesse bij politie en defensie om voor innovatieve oplossingen te kiezen.

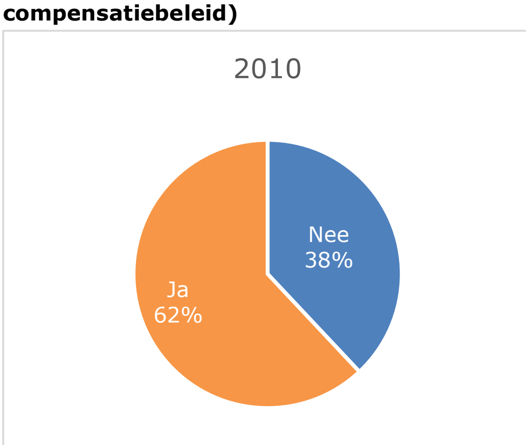
Figuur 28

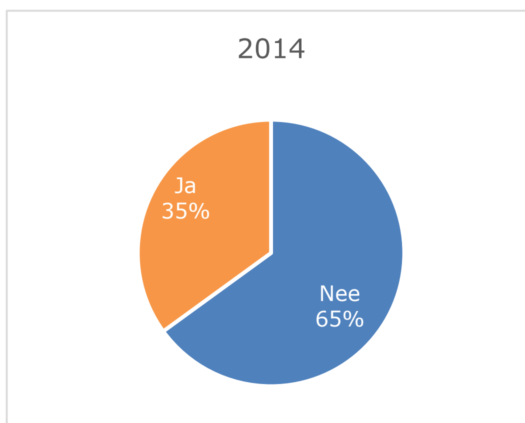

De NL-DVI bedrijven hebben door wet- en regelgeving veel met de overheid te maken. Deze sector is vanuit de aard ervan meer gereguleerd dan andere sectoren. In hoeverre leidt deze regelgeving tot barrières? Van de bedrijven ziet 35% de regelgeving als een belemmering in het uitvoeren van hun activiteiten, dit is een toename ten opzichte van 2010. Opvallend is dat bijna de helft van de bedrijven deze regels niet als belemmerend ervaart, dit is tevens een toename. Dit kan samenhangen met de nieuwe aanbestedingsregels.

8.1 Industriële Participatie

Figuur 29: Mijn organisatie heeft baat gehad bij Industriële Participatie (voorheen compensatiebeleid)

In 2010 had nog bijna tweederde van de bedrijven baat bij Industriële Participatie (en compensatie). Dat is nu afgenomen naar eenderde. Dit ligt aan de nieuwe aanbestedingsregels waardoor alleen nog op case-by-case basis Industriële Participatie kan worden gevraagd bij de aankoop van militaire systemen. De mogelijkheden zijn de afgelopen jaren verder afgenomen door de verlaging van het investeringsbudget van het Ministerie van Defensie. Bovendien is het beschikbaar komen van deze budgetten vertraagd.

Tabel 6

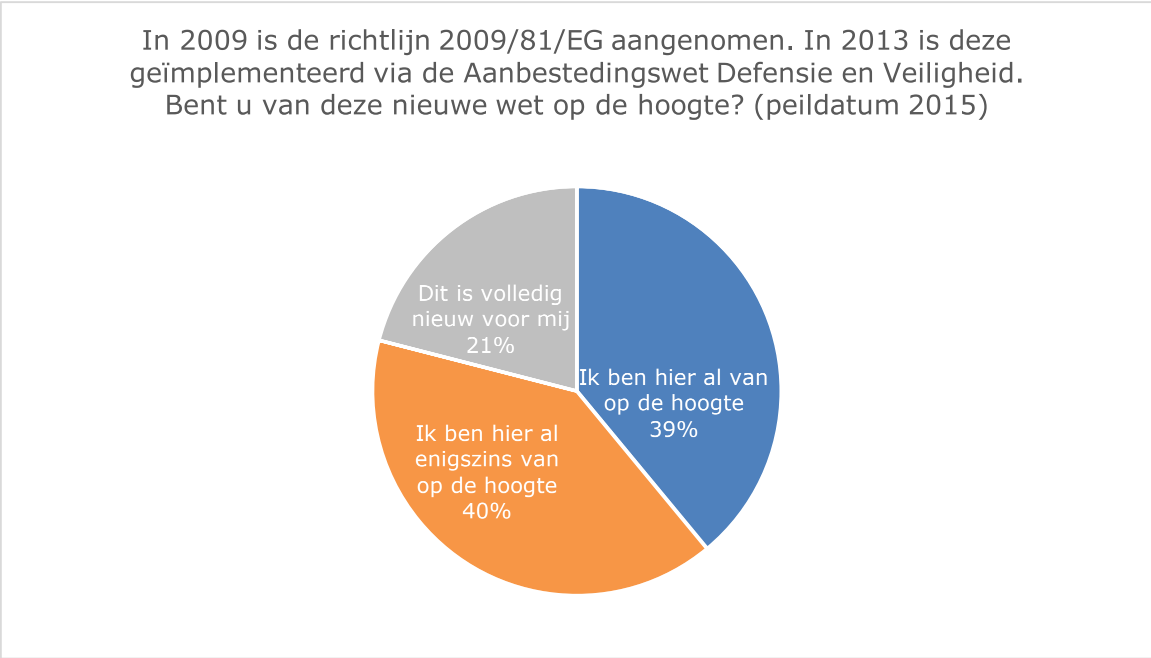
	2010	2014
% van de omzet DVI dat door Industriële Participatie gedreven wordt	38%	39%

Slechts eenderde van de bedrijven geeft nog maar aan baat te hebben bij Industriële Participatie. Deze Industriële Participatie leidt echter toch nog steeds tot bijna 40% van de omzet en is stabiel gebleven in vergelijking met het voorgaande onderzoek (zie tabel 6). Industriële Participatie mag dus zeker niet uitgevlakt worden als stimulans voor de omzet van de NL-DVI bedrijven.

8.2 Richtlijn Defensie- en Veiligheid Aanbestedingen (richtlijn 2009/81/EG)

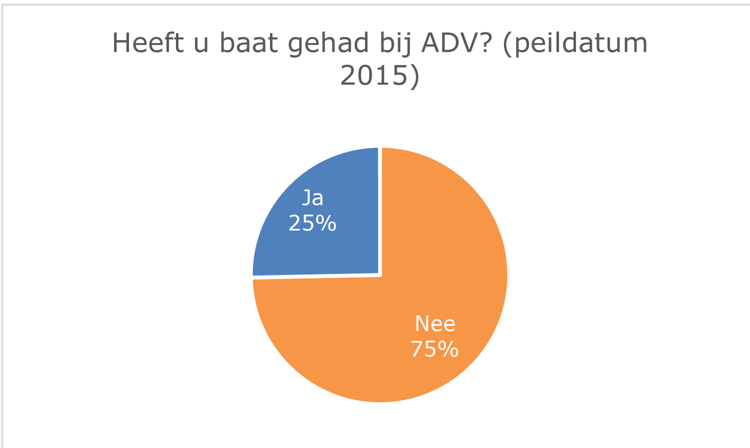
In 2013 is de richtlijn voor het nieuwe Defensie- en Veiligheid aanbestedingen beleid ingevoerd. Voor een groot deel van de NL-DVI bedrijven is dit een nieuw fenomeen of men is slechts gedeeltelijk op de hoogte. Nog geen 40% van de bedrijven is hiervan voldoende op de hoogte. Gezien de mate van regulering van de NL-DVI is dit opmerkelijk.

Figuur 29

Het mag dan ook niet verbazend zijn dat slechts 25% van de bedrijven baat gehad heeft bij de nieuwe aanbestedingswet. Het grootste deel van de bedrijven is niet of slechts in beperkte mate op de hoogte. Bij de bedrijven die aangaven baat te hebben bij de bij de nieuwe wet, worden voordelen genoemd als meer transparantie bij het gunningsproces en meer kansen om aan aanbestedingen mee te doen.

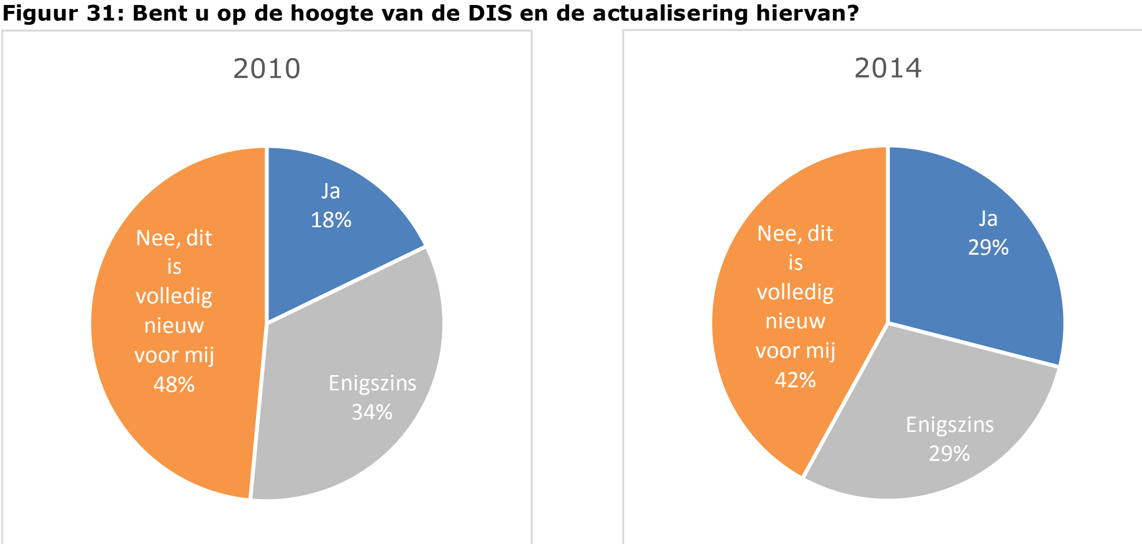
Figuur 30

8.3 Defensie Industrie Strategie (DIS)

In 2008 is de zogenaamde Defensie Industrie Strategie (DIS) door de Ministeries van Defensie en Economische Zaken geïntroduceerd. In 2013 is de DIS geactualiseerd. Om aan haar hoofdtaken te kunnen blijven voldoen en exportkansen te benutten is voor het Ministerie van Defensie en van Economische Zaken het hebben en houden van een gezonde en concurrerende Nederlandse defensie technologische en industriële basis van groot belang. De NL-DVI is gevraagd of zij op de hoogte zijn van de DIS en de actualisering ervan.

Figuur 31: Bent u op de hoogte van de DIS en de actualisering hiervan?

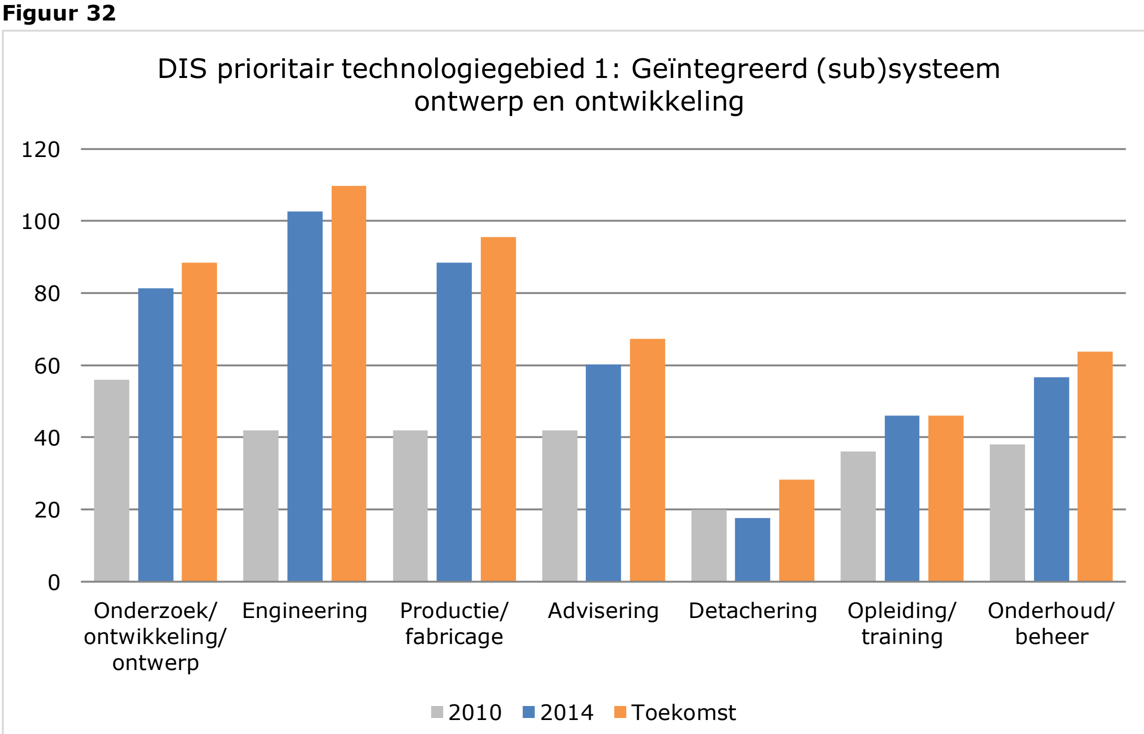
Het grootste deel van de bedrijven is niet bekend met de DIS. De bekendheid neemt wel toe van 18% naar 29%. De DIS is voor 42% van de bedrijven volledig nieuw.

In de DIS wordt een vijftal prioritaire technologie gebieden onderkend. Dit zijn sterke technologiegebieden van de Nederlandse industrie of gebieden waar de Nederlandse industrie zich in zou kunnen ontwikkelen en waar de toekomstige (technologische) behoefte ligt. Deze gebieden zijn:

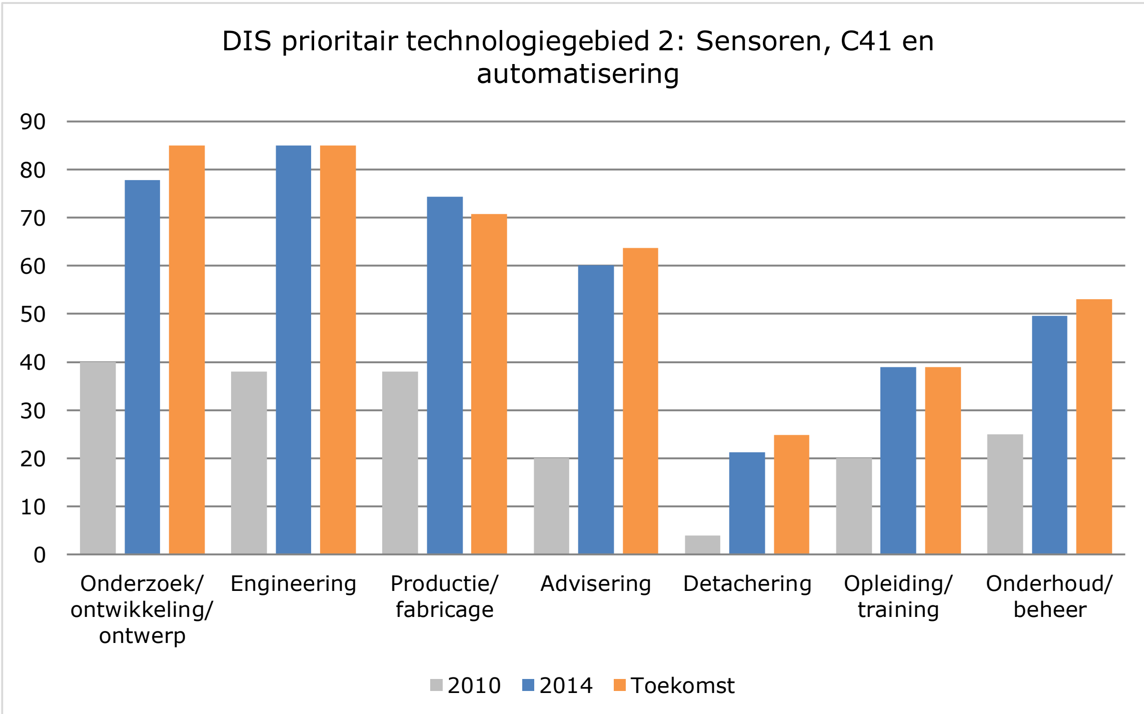
1. Geïntegreerd (sub) systeem ontwerp en ontwikkeling;
2. Sensoren, C41 en automatisering;
3. Geavanceerde materialen en componenten;
4. Simulatie en simulatoren, ten behoeve van opleiding en training;
5. Elektronische en informatie bescherming/bewapening.

Een groot aantal bedrijven verwacht in de toekomst actief te worden op alle prioritaire gebieden binnen de DIS. Hieruit blijkt dat de DIS prioritaire technologiegebieden goed aansluiten bij de activiteiten van de NL-DVI en daarom ook goed aansluiten bij de doelstelling van de DIS.

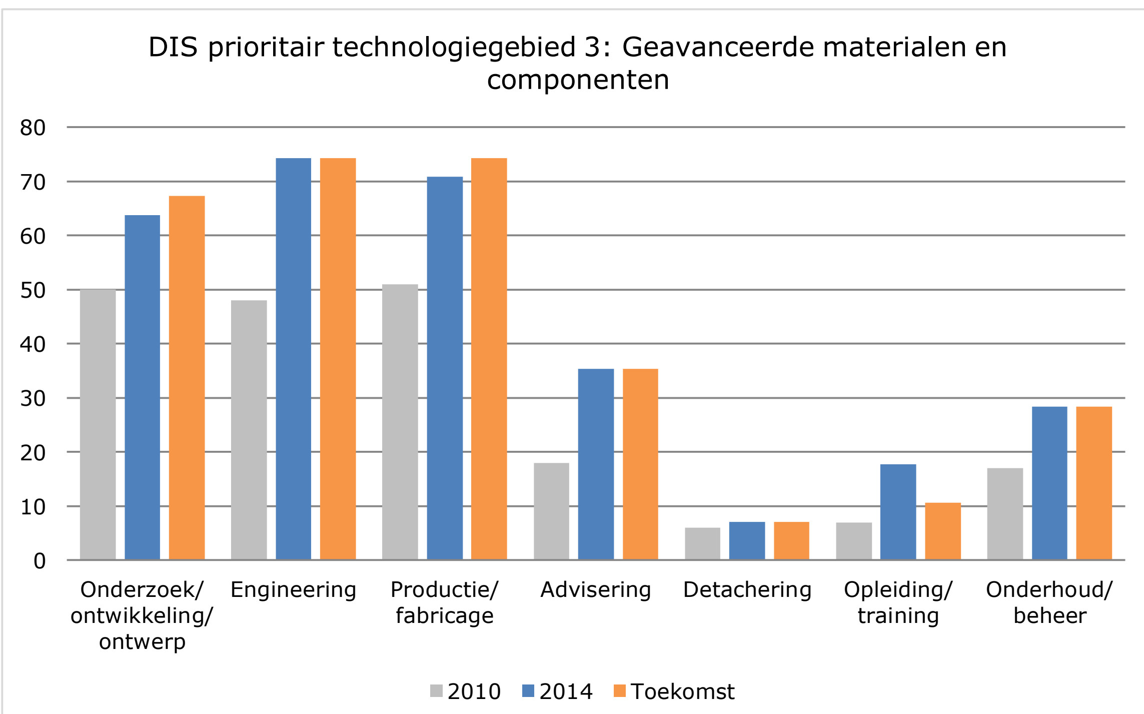
Figuur 32

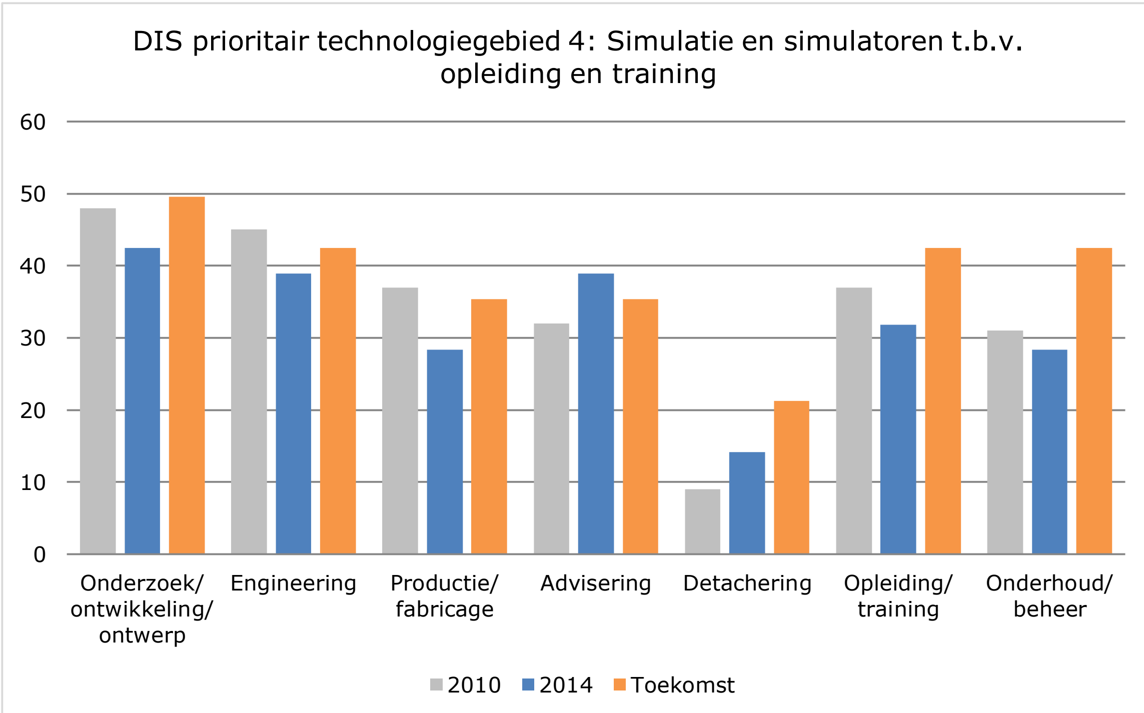
Figuur 33

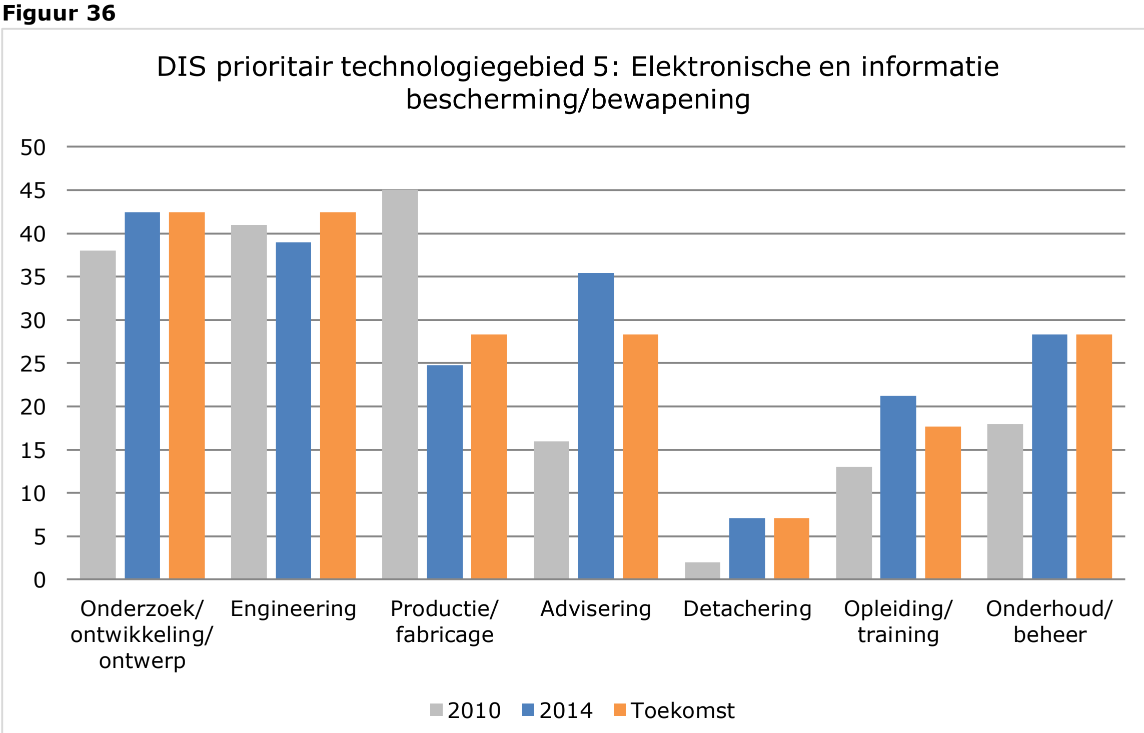
Figuur 34

Figuur 35

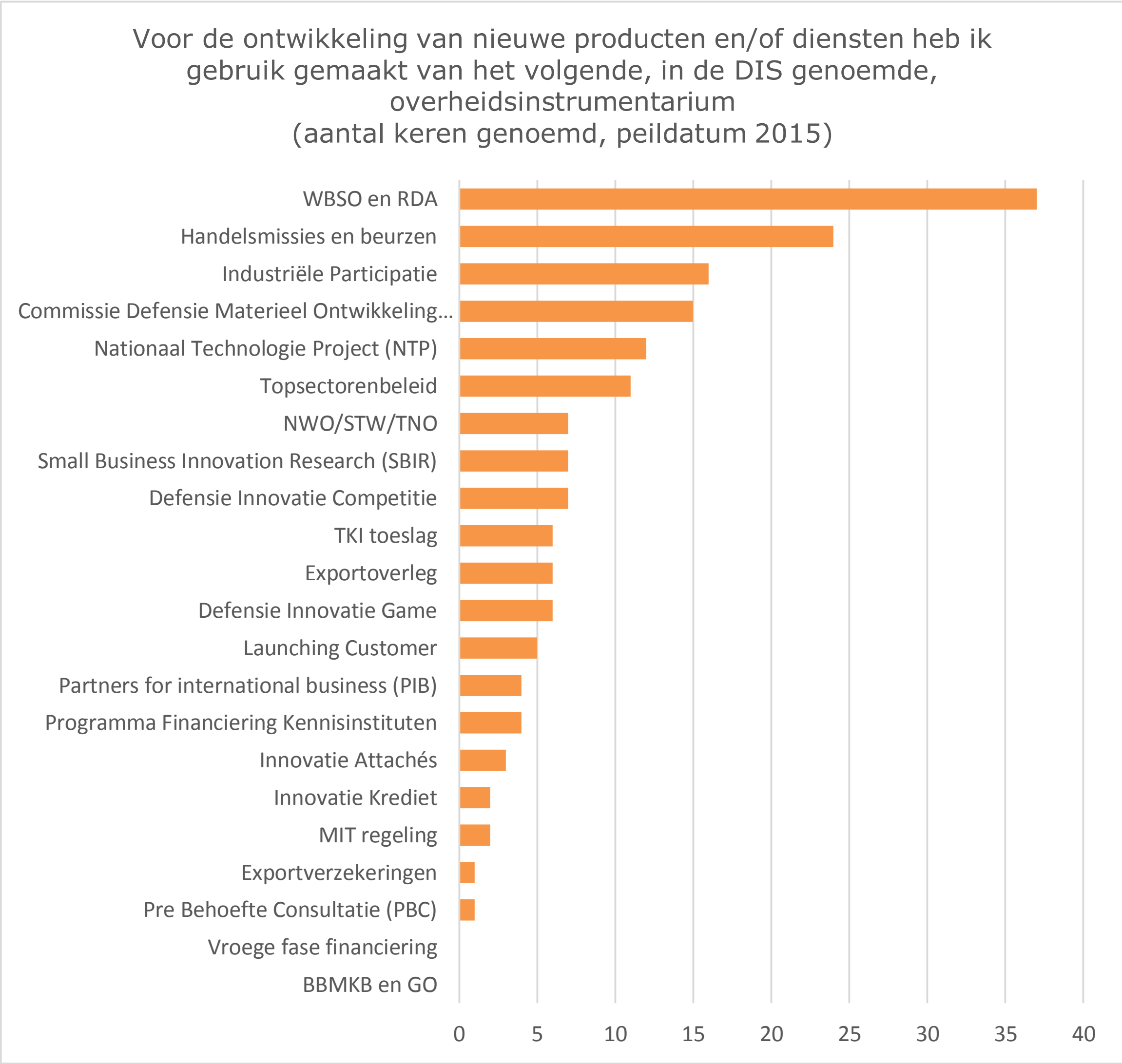

Figuur 36

8.4 Gebruik overheidsinstrumenten

Figuur 37

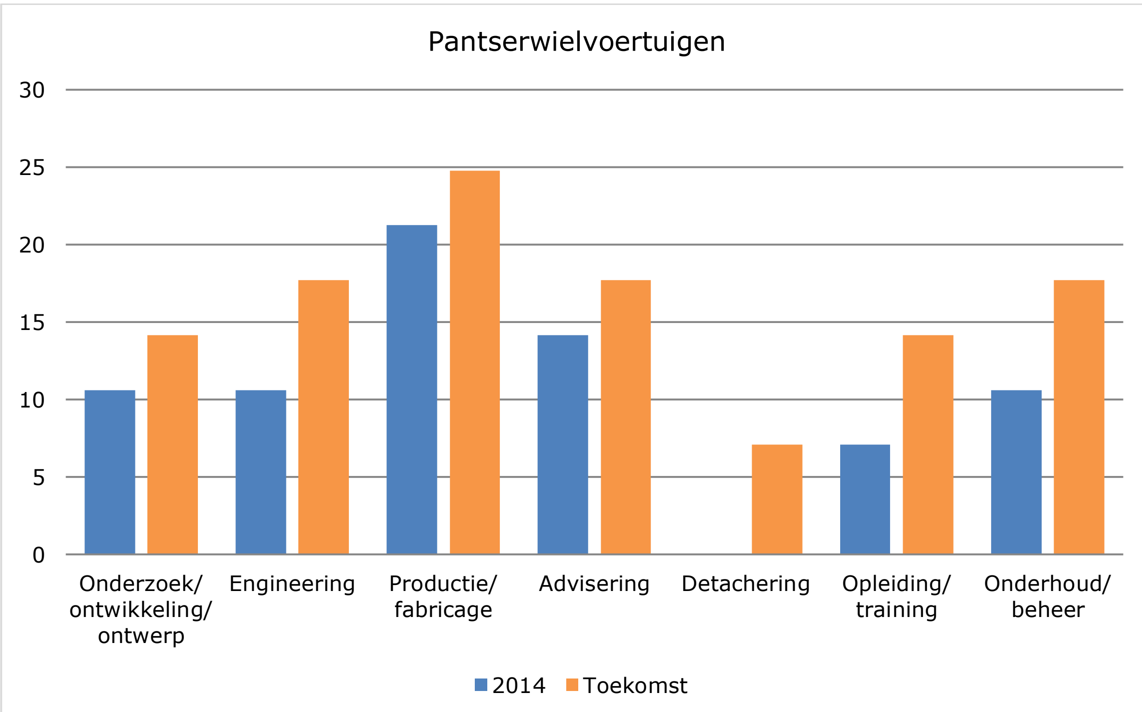

De NL-DVI bedrijven maken in ruime mate gebruik van het beschikbare overheidsinstrumentarium. Tevens is het gebruik van een hoog niveau (R&D-intensief), zoals de deelname in het topsectoren beleid. Zoals te verwachten was, gezien de export oriëntatie van de NL-DVI, wordt ook veel gebruik gemaakt van diverse export ondersteuning instrumenten.

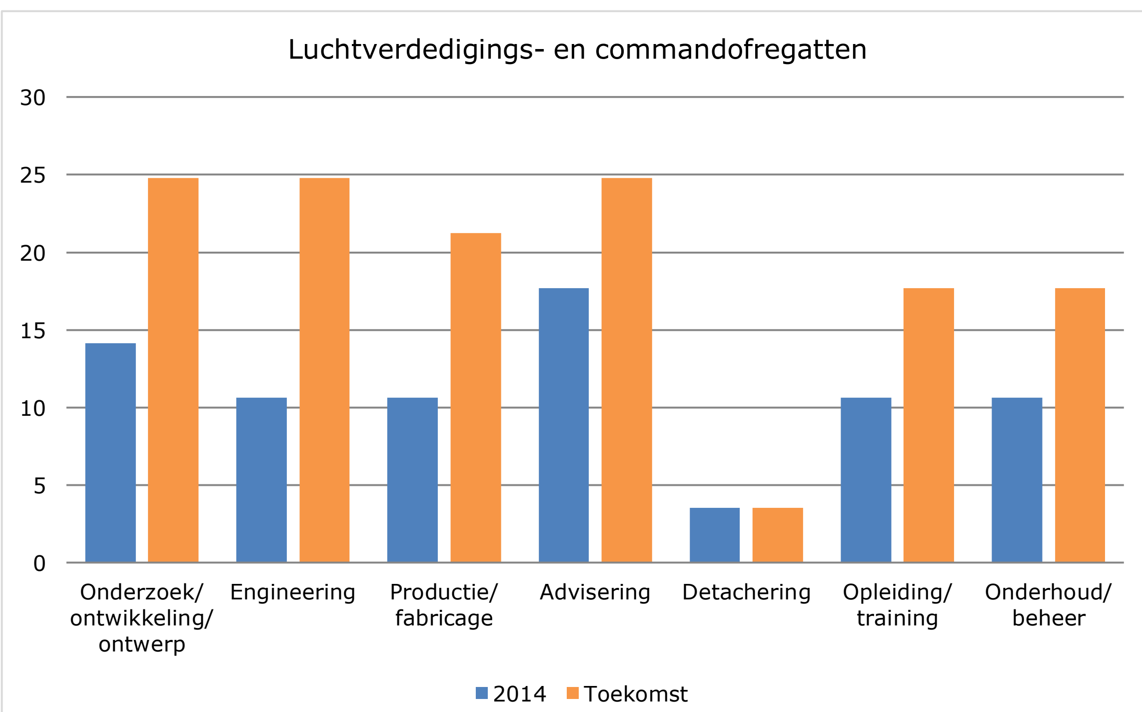
Bijlage: Activiteit op defensiesystemen

In deze bijlage wordt voor een aantal defensiesystemen de verwachte ontwikkeling van bedrijfsactiviteiten weergegeven. Duidelijk is te zien dat de NL-DVI de toekomst positief inschat en op de meeste systemen een toename in activiteit verwacht.

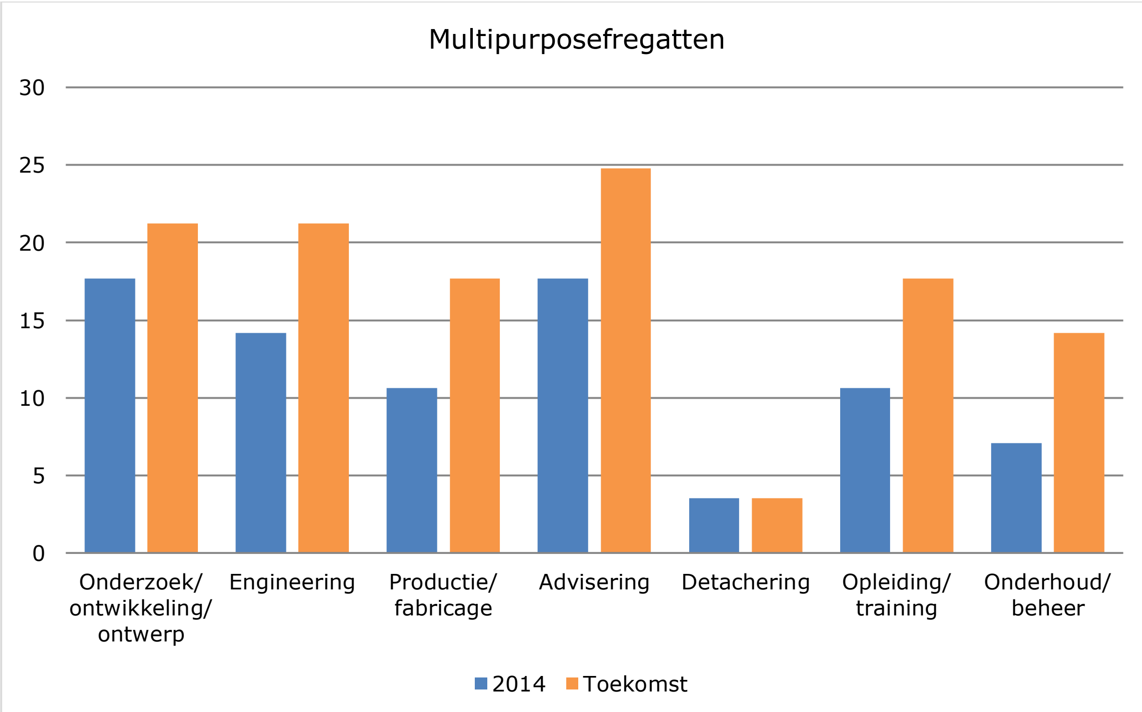
Figuur 38

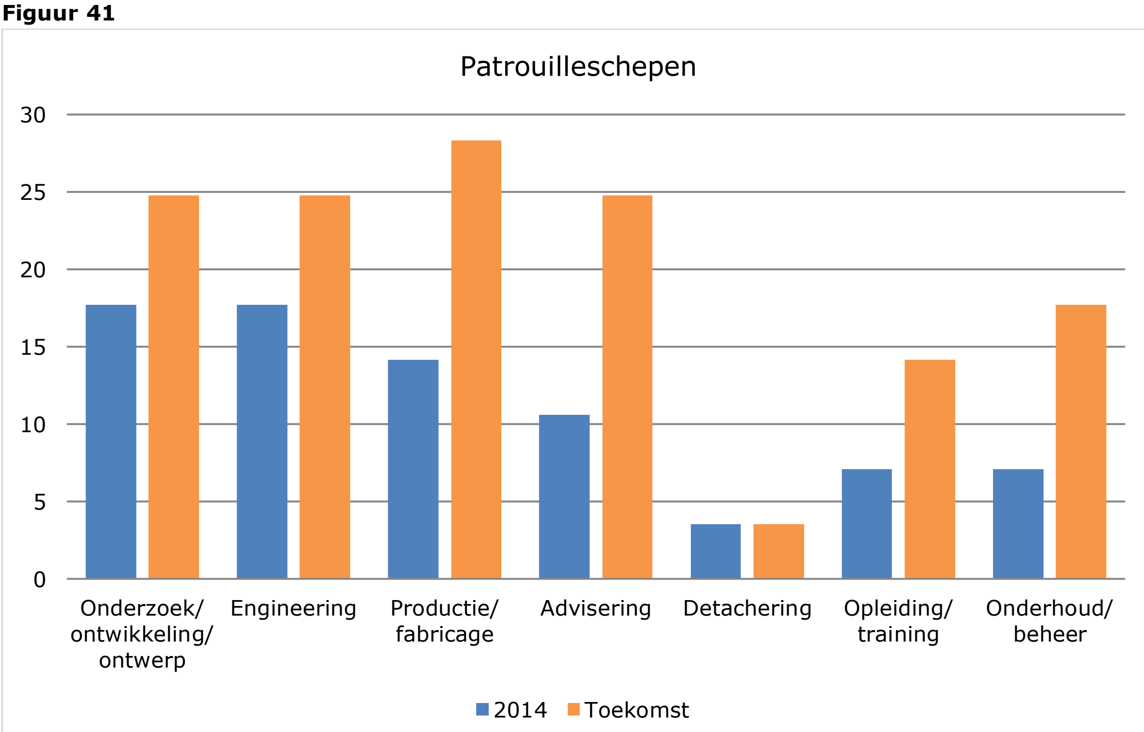
Figuur 39

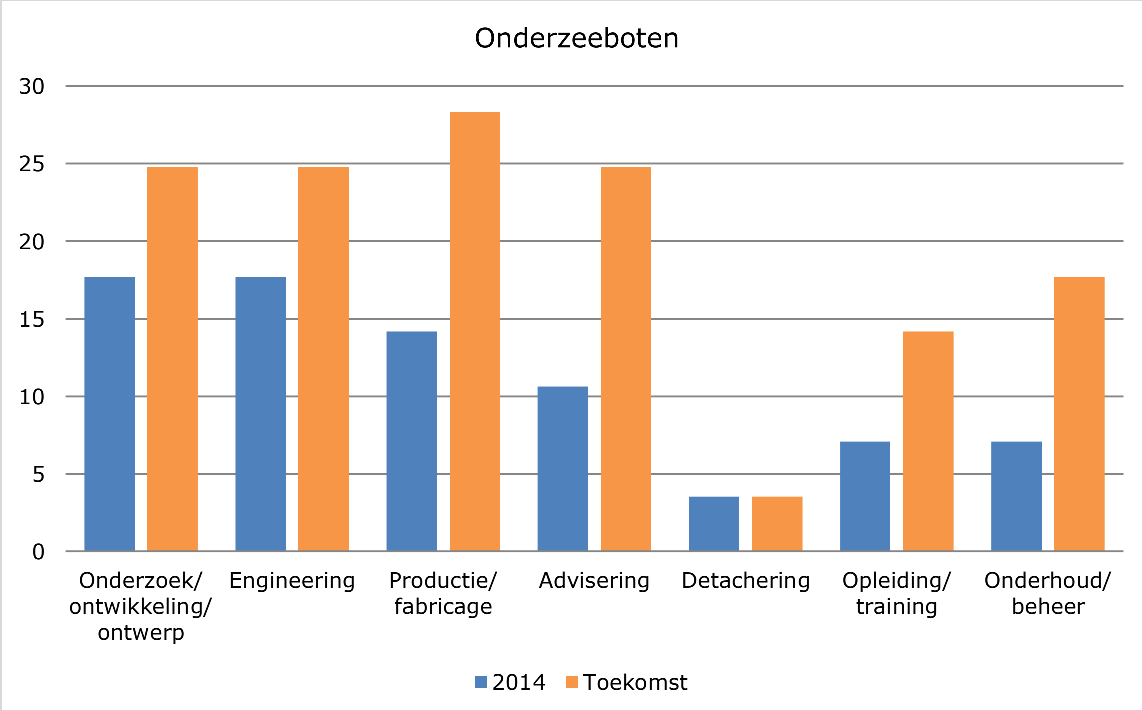
Figuur 40

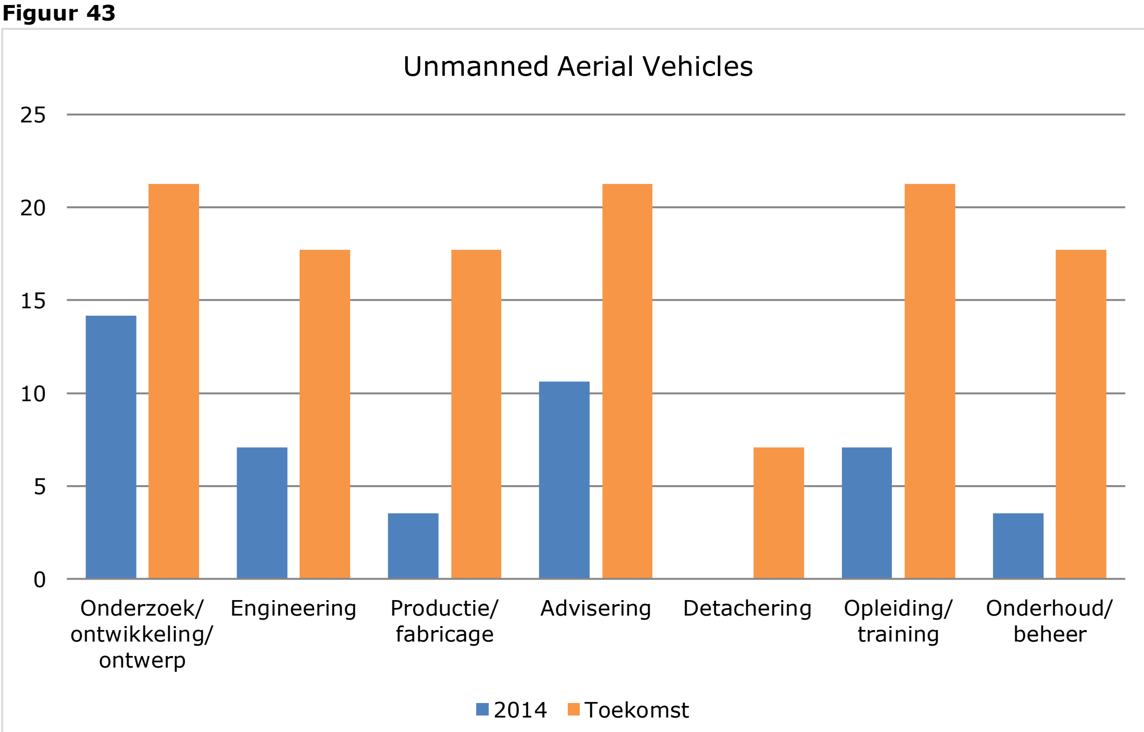
Figuur 41

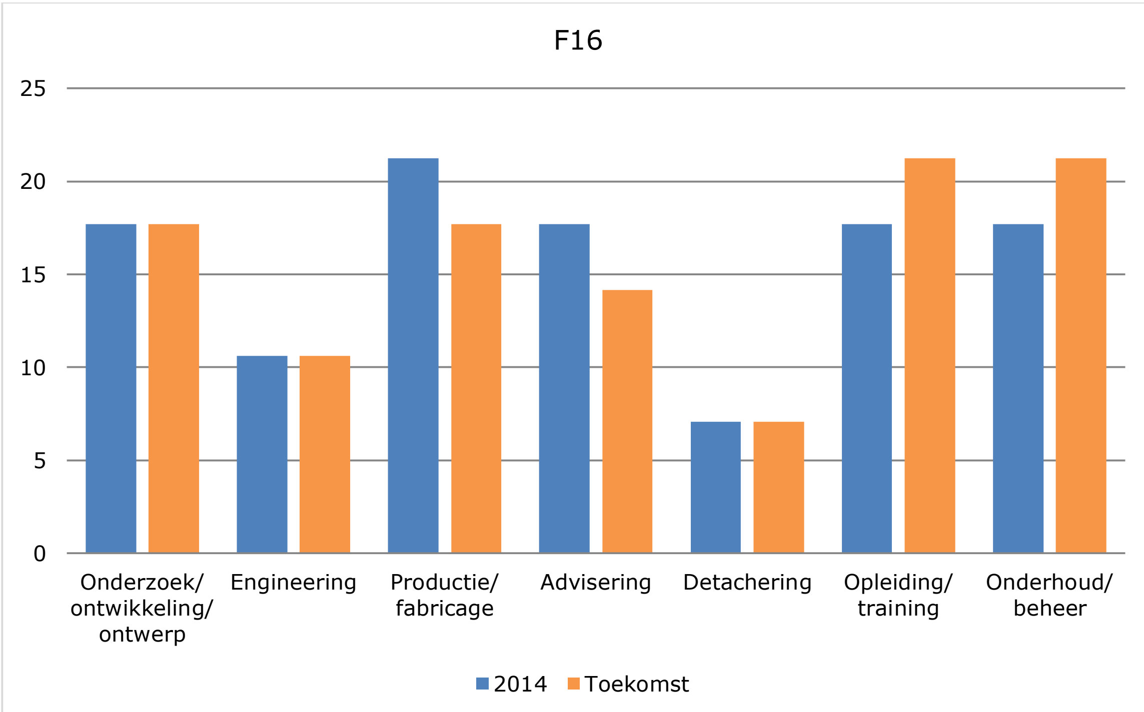
Figuur 42

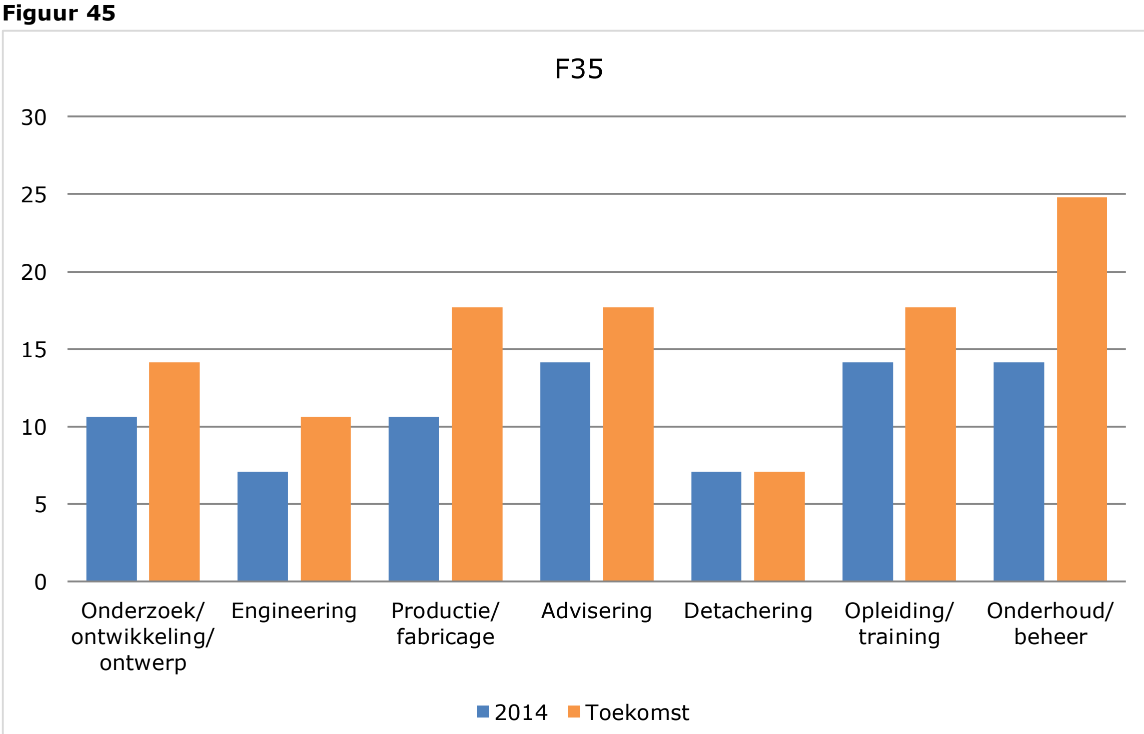
Figuur 43

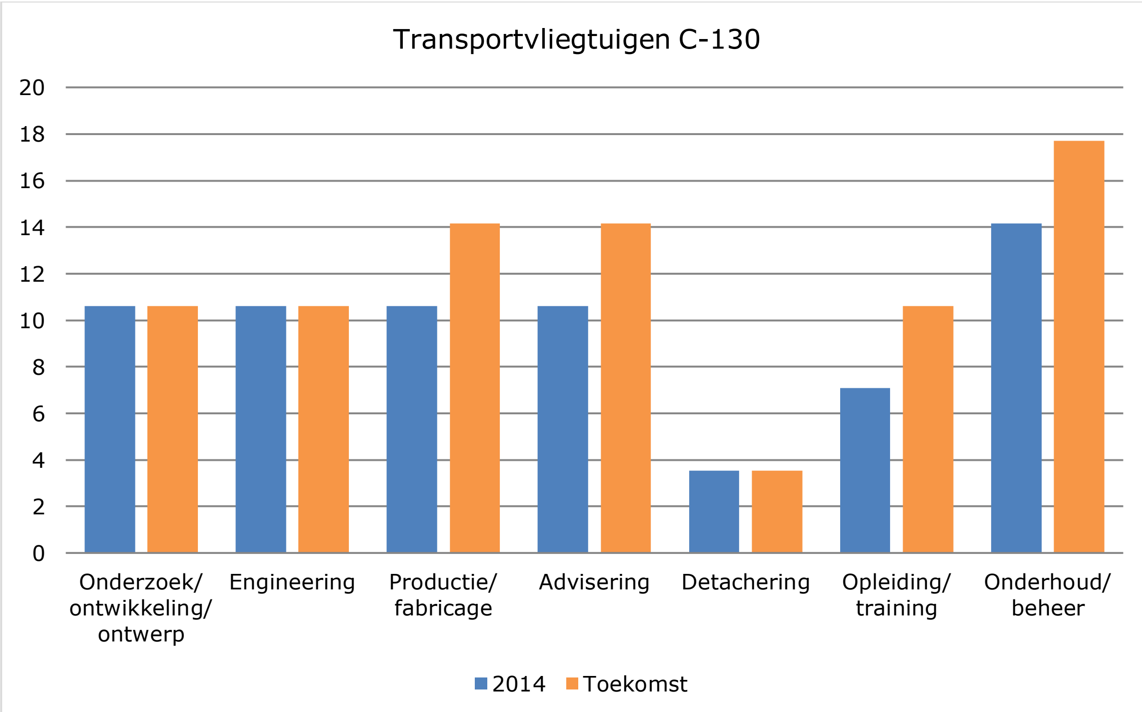
Figuur 44

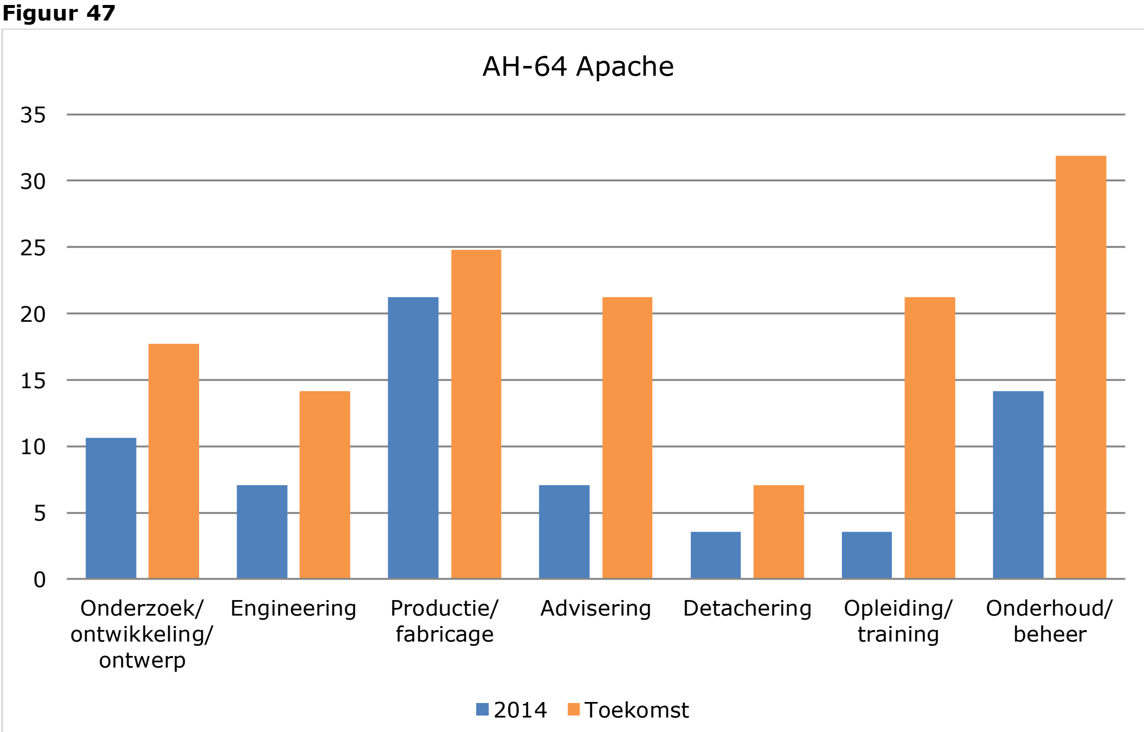
Figuur 45

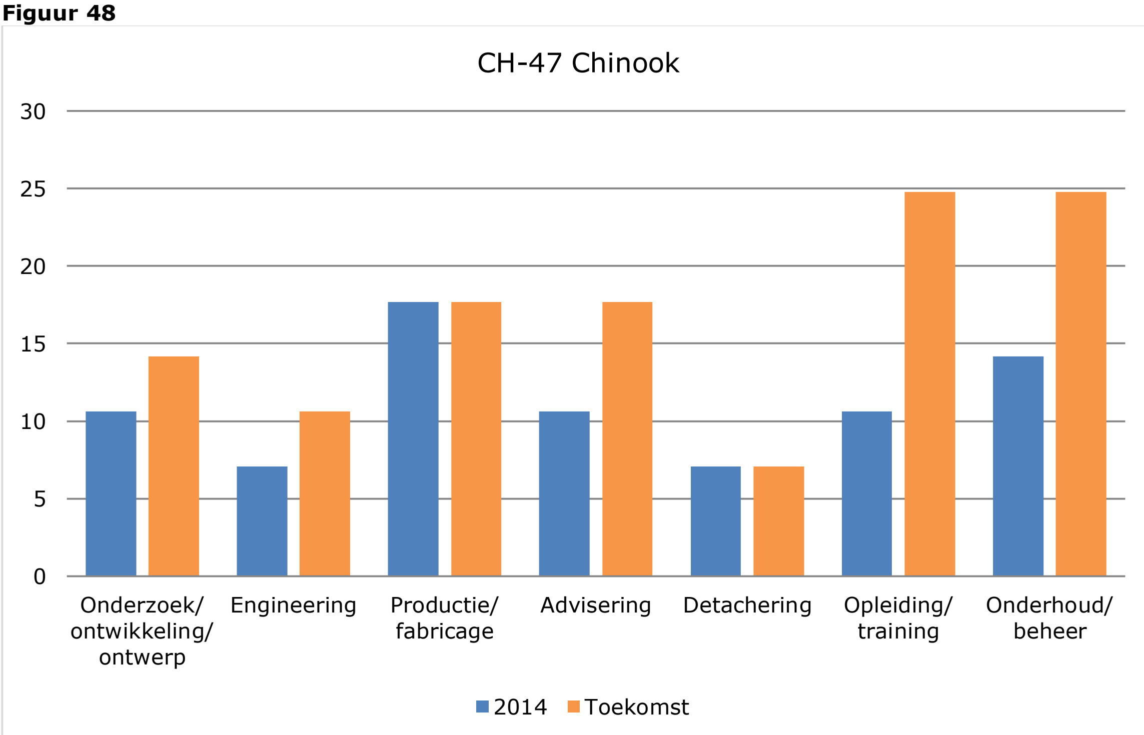
Figuur 46

Figuur 47

Figuur 48

CH-47 Chinook
30
25
20
15
10
5
0
Onderzoek/ ontwikkeling/ ontwerp
Engineering
Productie/ fabricage
Advisering
Detachering
Opleiding/ training
Onderhoud/ beheer
2014
Toekomst